د ښووونکي لارښود

د هوپو د کتابونو له سلسلې څخه د کټه اخيستنې لپاره په ټولګي کې

څلورم کتاب

هوښيار هلک او خطرناک ځناور

ليکونکی: ادريس شاه

ليکونکی:

ډاکتر دينيس نيسل

د لومړنيو زده کړو رئيس

د هوپو کتابونه

د نورو معلوما ت لپاره د هوپوکتابونه

داورېدلو مواد او د ښوونکي لارښود لپاره

لطفاً ارتباط ونیسئ:

دختیځ بیا رغونې موسسه (کور)

پی او بکس نمبر۵۷۰۴ کابل

د تیلفون شمېره

۰۰۹۳(۰) ۷۸۵۲۰۶۴۴۳

www.hoopoekids.com

kor.pubs@yahoo.com

چاپونکی

دختیځ بیا رغونې اداره (کور)

په ملګرتیا د

د هوپو کتابونه

پوسټ بکس نمبر ۱۷۶، لوس آلتوس، کلیفورنیا ۹۴۰۲۳ د امریکا متحده ایالتونه

هوپو کتابونه د انساني علومو د مطالعاتو انستیتیوټ (ISHK)
لخوا چاپیري چې د امریکا د متحده ایالتونو یوه ناګټندویه اداره ده.

طباعتي حقوق Copyright © 2011 د انساني علومو د مطالعاتو په انستیوټ پورې اړه لري

هوښیار هلک او خطرناک ښناور د کتاب Copyright © 2006 د متن د چاپ حق ادریس شاه ته خوندي دی

هوښیار هلک او خطرناک ښناور د کیسې د انځورونو Copyright © 2006 د چاپ حق روزمیري سانتیاګو ته خوندي دی

کله چې تاسې ته کتاب ورسېد...

دلته په دې لارښود کې ډېر مهم فعالیتونه دي چې تاسې یې یوازې په کتاب ترسره کولای شئ.

کله چې دا کتاب ټولګي ته د چمتو کېدو لپاره ولولئ، تاسې هغه فعالیتونه غوره کړئ کوم چې تاسې یې ستاسې سره د شته موادو په وسیله تر سره کولای شئ.

لړ لیک د عنوانونو فهرست

د هوپو د کتابونو د لړۍ پېژندنه 1
د دې کیسې موخه 1
دا لارښود څنګه له تاسې سره مرسته کولای شي.. 2
په ټولګي کې د کیسو د کارولو لپاره درسي پلانونه 3
هوښیار هلک او خطرناک ځناور د کیسې درسي پلان
لومړۍ ورځ: د کیسې لومړۍ لوستنه 4
دوهمه ورځ: د کیسې دوهمه لوستنه 7
د لوستنیزو او لیکنیزو مهارتونو لوړاوی- دوهمه ورځ 10
د لوستنې لپاره د الفاظو د زېرمې پراختیا.. 10
دریمه ورځ: د کیسې دریمه لوستنه 13
د لوستنیزو او لیکنیزو مهارتونو لوړاوی- دریمه ورځ 16
په کلمو کې د توریو د شکلونو لوستنه 16
څلورمه پنځمه، او شپږمه ورځ: نورې صنفي کړنې
کښنه(رسم) او نکل کول 18
د کیسې په اړه لیکنه 20
په لوړ غږ د کیسې لوستل.. 20
په ځانګړې وزم او ادا لوستنه.. 21
د ننداري (تمثیل) په بڼه د کیسې وړاندې کول.. 22
له کورنۍ سره د کیسې شریکول 24
له کورونو د کیسو راټولول 25
همدا راز په دې لارښود کې:
د یو ساده کتاب د جوړولو لارښوونه
د زده کوونکو د پرمختګ د ارزونې چارټ
د ټولګي د پرمختیا د ارزونې چارټ

آغلې ډاکټر ډینس نیسل د انساني علومو د مطالعاتو په انسټیټیوټ د لومړنیو زده کړو رئیس او هغه پر اغېزمن تدریس ورکشاپونه او سیمنارونه دایروي. نوموړې د ګڼو ښوونیزه سلاکاره او آسانګره پاتې شوې. دغه راز د تدریس د میتودونو په اړه د ۱۰ کتابونو، او د سوادزده کړې په اړه د ګڼو مقالو لیکواله ده، او په دې سربېره د "ځوانو ذهنونو د راویښونې"Awakening Young Minds" او "From Dubs to Marbles" د زده کړه یېزو کتابونو سمونګره هم ده.

د هوپو د کتابونو د سلسلې پېژندنه

دغه کیسې له پېړیو پېړیو راهیسې په افغانستان او منځنۍ آسیا کې د خلکو پر ژبو دي. ښایې تاسې، یا ستاسې د کورنۍ کوم غړي به، له یوې یا دوو دغه ډول کیسو سره له وړاندې بلد یاست. دا کیسې یوازې دتفریح لپاره نه دي، بلکې داسې کنبل (طرحه) شوي چې له موږ،تاسې سره د خپلو ځانونو او خپلې نړۍ په پېژندلو کې مرسته کوي. کله چې ښوونځي کم وي، له نکلونو څخه د زده کړې د وسیلې په توګه کار اخلو.

د پغمان اوسېدونکی ادریس شاه، پوره دېرش کاله عمر له دې فرهنګي میراث څخه د لویانو او ماشومانو لپاره د کیسو په راټولولو، غوراوي، او ژباړلو تېر کړی دی. هغه د هوپو د کیسو د لړۍ لیکوال دی. دغه کیسې اوس په ټوله نړۍ کې خلک لولي او خوښوي یې.

ماشومان له دې کیسو څخه د خپلې پوهې د کچې او وس مطابق ګټه اخلي. ښایي ماشوم په سر کې د کیسې له یوازې یوې څېرې یا پېښې سره بلد شي، او ښایي تر ټولو څرګنده معنا یې درک کړای شي، خو له هرځل لوستلو سره ترې نورڅه زده کوي، او ورو ورو ورڅخه نوري معناګانې، نظریې او بصیرتونه لاس ته راوړي.

د دې کیسو په تکراري اورېدلو ماشومان له خپل ژوند سره بلدتیا زده کوي، او په بېلابېلو حالاتو کې د خلکو د سوچ او غبرګون په اړه فکر کولو ته مجبورېږي. دغه نکلونه له ماشومانو سره د سوچ او کار د اغېزمنو او نااغېزمنو بېو او طریقو ترمنځ په توپیر کولو کې مرسته کوي. دغه کیسې ماشومانو ته په ځان باور، پر غیرمنطقي وېرو (ډارونو) د برلاسي وړتیا، او د تاوتریخوالیزې (متشدده) مقابلې پر ځای د سوله ییز تفاهم خپلولو د لارو چارو پر شمول نورې ډېرې غوره بېلګې وربښیي.

د دې کیسو موخه

تاسې به په ټولګیو کې د هوپو د کیسو په کارولو سره ګټې لاسته راوړنې ولرئ. تاسې به:

- زده کوونکي وهڅوئ چې د افغانستان د شتمن کلتور په قدر پوه او خوند ترې واخلي کوم چې یو نسل نه بل نسل ته پاتې دي؛
- ماشومان دې ته وهڅوئ چې د افغانستان د نکلونو، چې له پښتونو (نسلونو) راهیسې د خلکو پر ژبو دي، قدر وکړي، او خوند ترې واخلي؛
- د کیسې ژبني جوړښتونه او کلمې داسې وکاروئ چې له ماشومانو سره به د ژبې په اغېزمنه کارونه کې مرسته وکړي؛
- ماشومانو ته د دې فرصت ور کړئ چې د کیسې د مطالبو په اړه داسې فکر وکړي چې د هغوی د ژوند په بډاینه کې ورسره مرسته وکړي؛

- د دې ادبي ټوټو د ګډې لوستنې له لارې له زده کوونکیو سره خپلې اړیکې غښتلې کړئ؛
- ماشومانو ته داسې لارې وروښایاست چې کیسې له خپلو کورنیو سره ګډې کړي؛
- زده کوونکی به پخپله قصه ویونکی شي، او د افغانستان د قصې ویلو دود به بیا راژوندی کړي.

دا لاربښود څنګه له تاسې سره مرسته کولای شي

ویل، لوستل، لیکل او فکر کول ټول یو د بل سره تړلي دي. موږ باید د زده کوونکو سره مرسته وکړو چې دا هر مهارت په دوی کې وده وکړي چې په نتیجه کې دوی ښه لیکونکي او لوستونکي شي.

چون د زده کړې په ځینو برخو کې د حفظ کولو له پاره ځای شته، کله چې زده کوونکی د معلوماتو له پاره د حفظ کولو طریقه استعمالوي دوی ته اکثراً د دې زمینه نه وي برابره چې د دې ټول بهیر په اړه فکر وکړي چې دوی ګنې حفظ کوي. زده کوونکو ته د دې درس ورکول چې وړاندوینه وکړای شي، د داسې سوالونو پوښتنه او ځواب چې کوم سم ځواب و نه لري، له دوی سره مرسته کوي چې زده کړې او د لوړې سویې فکر کولو مهارت سره یې مینه پیدا شي لکه جدي، منطقي، تحلیلي، استنباطي او مقایسوي فکرونه. زده کوونکي هڅوي چې خپل فکر څرګند کړي او په قصه مباحثه کول د دوی فکر تنبهه کوي او له دوی سره مرسته کوي چې ولولي او ولیکي.

دا قصې د پیړیو لرغونتوب لري چې له یو کس نه بل کس ته له نسلونو په ټول افغانستان کې تکرار شوي دي. په دې طریقه، د پوهې او تکرار له لارې، د دوی تازه بصیرت هڅول کیږي او د خلکو په وړاندې فکر کولو کې یې انعطاف رامنځ ته کیږي. د دې پخوانیو قصو په ویلو او زموږ د قصې ویلو غني دود د درلودلو له کبله به موږ ټول مستفید شو.

دا لاربښود، د هوپو د کیسو د لړۍ د یوې کیسې د صنفي استعمال لپاره تاسې ته ګام په ګام درسي پلانونه درکوي. که لاندې ټکي په پام کې وساتئ نو زده کوونکي به له دې کیسو څخه ډېر څه ترلاسه کړي:

- د دې لپاره چې زده کوونکي له کیسې سره بلد شي، او پخپله د کیسې تر لوستلو وړاندې د هغې پر معناګانو پوه شي، هغوی باید دا کیسې څو څو ځله واوري. دا لاربښود به زده کوونکیو ته د کیسې د لوستلو، بیا پر هغوی د کیسې د لوستلو، او بالآخره، د زده کوونکیو ترمنځ په خپلو کې د کیسو د لوستلو په اړه ځینو مهمو ټکیو ته ستاسې پام ور واړوي.
- زده کوونکي به هله په دې کیسه ښه پوه شي، او ذهن ته به یې وسپاري چې له تاسې او خپلو نورو ټولګیوالو سره پرې بحث وکړي، او د کیسې پېښو ته له خپلو تجربو سره تړاو ورکړي. دا لاربښود به په بحث کې د زده کوونکیو د راښکېلولو (شاملولو) د لارو چارو په اړه مشورې درکړي، چې زده کوونکي په خپل تعبیر هغه معناګانې بیان کړای شي چې کیسې یې د دوی لپاره لري.
- زده کوونکي به هغه وخت له کیسو ښه خوند واخیستلای شي چې په زړه پورې توګه د کیسو پېښو ته غبرګون وښیي، لکه دا چې د کیسې صحنې رسم کړي، کیسه بل چا ته ووایي، د کیسې صحنې تمثیل کړي، او د کیسې په اړه لیکنې وکړي. دا لاربښود به د هغو خوندورو فعالیتونو د اجراء په اړه، چې له کیسې سره تړاو لري، معلومات درکړي.

- زده کوونکي له دې کیسو څخه بېلابېل لوستنیز اوژبني مهارتونه زده کوي، چې له هغوی سره د هغوی د سواد په لوړاوي کې مرسته کوي. دا لاربښود به د لوستنیزو او لیکنیزو مهارتونو د ښوونې په اړه معلومات درکړي. ځینې فعالیتونه له نورو څخه ډېر پرمختللي دي. تاسې هغه فعالیتونه غوره کولای شئ کوم چې ستاسې د زده کوونکو لپاره ډېر مناسب وي.
- که شاګردان هغه څه چې زده کوي، له خپلو کورنیو سره شریک کړي، نو له کیسې به لا ډېر خوند واخلي. دا لاربښود به د ماشومانو لخوا له کورنیو سره د زده کړو او کیسو د شریکولو لارې چارې در وښیي.

اندازه کول او ارزونه

د ښوونکي په صفت، تاسې به ضرورت ولرئ چې د هر مهارت په اړه چې تاسې ورته درس ورکوئ، د هر زده کوونکي پرمختګ اندازه او وارزوئ. د انکشاف یا پرمختګ چارټونه به له تاسې سره مرسته وکړي چې دا داسې وکړئ. د دې لاربښوود په اخر کې ځینې چارټونه شته دی چې تاسې یې د زده کوونکو د پرمختګ د ثبتولو لپاره له سره جوړولای شئ: یو **د زده کوونکو د پرمختګ د ارزونې چارټ** چې تاسې به ورته د هر زده کوونکي لپاره ضرورت ولرئ، یو د **د ټولګي د پرمختګ د ارزونې چارټ** چې تاسې سره به مرسته وکړي چې د ټول ټولګي پرمختګ په کې ثبت کړئ. په لاربښود کې د هر فعالیت وروسته، د **مهارت د پرمختګ د اندازه کولو** د نمرې ورکولو آله هم شته چې ستاسې سره مرسته کوي چې د زده کوونکو پرمختګ وټاکئ یا یې اندازه کړئ.

په دې چارټونو کار کول داسې دي لکه تاسې چې زده کوونکي هڅوئ چې په صنفي فعالیتونو کې برخمن شي، او ځان ډاډه کړئ چې د هر فعالیت د بشپړولو په پای کې د ورځې په اخر کې دا چارټ د هر زده کوونکي لپاره ډک کړئ. نو په دې ډول به تاسې هغه زده کوونکي چې نورې مرستې او هڅونې ته اړه لري وپیژنئ. دا د پرمختګ چارټونه د کتاب او د ټولو فعالیتونو د بشپړیدو پورې له ځان سره په یو خوندي ځای کې وساتئ.

کله چې تاسې او زده کوونکو مو د دې کتاب استعمال بشپړ کړ، د هر زده کوونکي په پرمختګ مرور وکړئ، د هغوی معلومات له پرمختګ چارټ څخه د ارزونې راپور ته کوم چې خپل رییس ته استوئ، منتقل کړئ.

په ټولګي کې د کیسو د کارولو لپاره درسي پلانونه

لاندنۍ ګام په ګام وېشلي درسي پلانونه د ورځو پر اساس تنظیم شوي، داسې چې "لومړۍ ورځ" یې هماغه ورځ وي چې کیسه صنف ته ور پېژنئ. تاسې باید، که ممکنه وي، د اړوند درسي پلان ټول ګامونه، پر اړونده ورځ په صنف کې پلي کړئ. دا به غوره وي چې پلانونه په ترتیب پلي کړئ (لومړۍ ورځ، دوهمه ورځ، دریېمه ورځ او...)، خو لازمه نه ده چې هره ورځ د کتاب له مخې کار وکړئ. د مثال په توګه، د دوهمې ورځې پلان ښایي تر لومړۍ ورځې یوه ورځ وروسته وکاروئ، او ښایي یوه یا دوه ورځې وروسته یې وکاروئ. په دوهمه او دریمه ورځ د لغاتونو فعالیتونه باید په څو نورو ورځو کې هم اجرا شي یا تاسې به ضرورت و نه لرئ چې په ډېرو پرمختللو ټولګیو کې د لغاتونو درس ورکړئ. تاسې ښایي د درس لپاره د تیاري په منظور د ځینې کارونو ترسره کولو ته اړتیا ولرئ.

د یوه درس تر تدریس یوه یا دوه ورځې وړاندې درسي پلان ولولئ، چې د پلان پر مرحلو او ګامونو پوه شئ. تر "د درس لپاره تیاری" سرلیک لاندې مشورې ولولئ، چې د اړینو تیاریانو په هکله معلومات ترلاسه کړئ.

درسی پلان
هوښیار هلک او خطرناک ځناور

لومړۍ ورځ: د کیسې لومړی لوستنه

دا لوست باید پرلپسې ۳۰ تر ۴۰ دقیقې وخت واخلي.

د درس لپاره تیاری

- صنف ته تر راتګ وړاندې، له ځان سره په لوړ غږ د کیسې لوستنه تمرین کړئ، چې وروسته بیا په کیسه پوهېدلي یاست، او په صنف کې یې روانه ولوستلای شئ. کیسه په ځانګړي وزم او ادا ولولئ! کوښښ وکړئ چې د مختلفو کرکترونو لپاره مختلف آوازونه استعمال کړ ئ. کله چې کیسه په ښه طریقه لولئ نو په حقیقت کې زده کوونکیو ته دا ښیاست چې کیسه بیا په خپل وار څنګه ولولي.
- د کیسې تر لوستلو وړاندې، په کیسه کې درې یا څلور داسې ځایونه په نښه کړئ چې هلته وقفه وکړئ، او شاګردانو ته د دې فرصت ورکړئ چې د کیسې د راتلونکیو پېښو وړاندوینه (پیشبیني) وکړي. له زده کوونکیو د داسې وړاندوینو غوښتنه (په داسې حال کې چې نه پوهېږي چې وړاندې به څه کېږي)، د هغوی د سوچ کولو د وړتیا د لوړاوي یوه ډېره ښه لاره ده. دغه راز، دا چاره د هغوی د کیسې اورېدنې هدف روښانه کوي. د هغوی هدف دادی چې پوه شي چې آیا وړاندوینې یې سمې دي، او که ناسمې! د کیسې په منځ کې د وقفې لپاره ښه ځای هماغه دی چې هلته د راتلونکې پېښې په اړه تلوسه (اضطراب) موجود وي.

د کیسې د لومړۍ لوستنې کړنې (فعالیتونه)

۱. کتاب داسې پورته ونیسئ چې شاګردان یې پوښ ولیدلای شي. د دې لپاره چې شاګردان د کتاب پوښ له نیږدې ولیدلای شي، کولای شئ د شاګردانو ترمنځ تګ راتګ وکړئ. د کتاب له ښودلو سره یوځای، کتاب ور وپېژنئ، او د کیسې او لیکوال په اړه یې لږ څه معلومات ورکړئ. داسې څه ووایاست:

درسي پلان- لومړۍ ورځ

دا کيسه له کلونو کلونو راهيسې په افغانستان کې ويل شوې ده. ځينې خلک ورته "نبوونيزه کيسه" وايي، ځکه چې تاسې د دې کيسې په لوستلو، او د هغې په اړه په فکر کولو سره، چې موږ يې دلته کوو، د ځان او نورو په اړه څه زده کولای شو. د دې کيسې ګڼې نسخې موجودې دي. د دې نسخې ليکوال ادريس شاه دی. هغه د پغمان ولسوالۍ يو پوه سړی وو. هغه په خپل ژوند کې، د لويانو او وړوکيو (کوچنيانو يا ماشومانو) لپاره ګڼ کتابونه ليکلي.

اوس زه تاسې ته کيسه لولم. نبه غوږ ونيسئ، او زما له لوستلو سره يوځای انځورونو ته هم ګورئ. زه به کله کله وقفه کوم، او له تاسې به پوښتنه کوم چې تاسې څه فکر کوئ وړاندې به څه وشي!

ښايي تاسې په داده توګه ونه پوهېږئ چې وړاندې به څه کېږي، خو تاسې کولای شئ د کيسې اوربدلې برخې ته په کتنې سره يوڅه و انګېرئ (له ځانه يو څه ووايايست). نبه غوږ ونيسئ، چې بيا وروسته د پاتې کيسې په اړه نبې انګېرنې وکړای شئ!

کله چې لوستنه پای ته ورسوم، انځورونه به بيا در ونبيم، او تاسې به راته ووايايست چې له کيسې مو څه په ياد پاتې شول.

اوس راځئ چې د کيسې ويل پيل کړو...

۲. کتاب پرانيزئ، او مخ يې زده کوونکيو ته ور واړوئ، ترڅو د لوست د دايرې ټول زده کوونکي ستاسې له لوستلو سره يوځای پر پاڼو باندې انځورونه وليدلای شي. کيسه ورو ورو او په وزم او ادا لولئ، او د پاڼې تر اړولو وړاندې لږه وقفه کوئ، چې زده کوونکيو ته د اوربدلې برخې په اړه د فکر کولو، او انځورونو د ليدلو فرصت ورکړئ. کولای شئ په ټولګي کې وګرځئ را وګرځئ، چې شاګردانو ته له نيږدې څخه د انځورونو ليدلو فرصت ورکړئ.

۳. هرځل چې له زده کوونکيو څخه د وړاندوينو د اوربدلو لپاره وقفه کوئ نو لاندې پوښتنې وکړئ:

څه فکر کوئ چې په کيسه کې به وړاندې څه وشي؟

ولې فکر کوئ داسې به وشي؟ د کيسې کومه برخه په دې دلالت کوي چې داسې به وشي؟

د بېلګې په توګه، کله چې خلک خطرناک ځناور ته اشاره کوي ("او کله چې هلک د اشارې په لور وکتل، نو هغه يوه غټه هندوانه...") له زده کوونکو وپوښتئ: خلکو څه ته اشاره کوله؟ ولې داسې فکر کوئ؟

یا، کله چې هلك دا وايي چې هندوانه خوړل کېږي ("هندوانې ډېرې خوندورې دي. زموږ په کلي کې ډېرې دي او هر څوك يې خوري.") تاسې ممکن وپوښتئ: څه فکر کوئ چې لدې وروسته به څه کېږي؟ ولې داسې فکر کوئ؟

زده کوونکيو ته ووایاست چې د ټولو وړاندوینې سمې دي، ځکه چې هغوی ښه فکر کړی، او دا چې د راتلونکيو پېښو په اړه د هغوی د وړاندوينو اختلاف پر ځای خبره ده. له بېلابېلو زده کوونکيو غوښتنه وکړئ چې وړاندوينې وکړي. کله چې يو زده کوونکی يو نظر وړاندې کوي، نو له نورو زده کوونکيو پوښتنه وکړئ چې آيا دا نظر سم دی، او که ناسم، او له هغوی څخه دليل هم وغواړئ. زده کوونکي د بحث لپاره د نظرياتو وړاندې کولو ته وهڅوئ. د دې لپاره چې ګڼو زده کوونکيو ته د وړاندوينو فرصت ورکړئ، او ټولګيوال ښه بحث وکړای شي، خبرو اترو ته کافي وخت ورکړئ. او بيا د راتلونکيو تم-ټکيو(وقفه ځايونو) پر لور لوست ته دوام ورکړئ.

۴. کله چې کيسه پای ته ورسوئ، زده کوونکيو ته د اورېدلو او د پېښو د وړاندوينو شاباسی ورکړئ او هغوی ته ووایاست چې اوس بايد هغوی د کيسې بياکتنه وکړي. کتاب بيا پرانيزئ، کيسه پيل کړئ، او لوړ يې ونيسئ چې زده کوونکي يې انځورونه وليدلای شي. له زده کوونکيو څخه غوښتنه وکړئ چې هغو لومړنيو انځورونو ته وګوري، او ور په ياد کړي چې د کيسې په پيل پيل کې څه شوي وو. زده کوونکيو ته د کيسې د ور په زړه کولو لپاره لاندې پوښتنې وکاروئ:

دلته ښودل شوې څېرې څوك دي؟

د کيسې په دې برخه کې څه کېږي؟

۵. بيا د کتاب وړاندې مخونه را واړوئ او همدغه پوښتنې تکرار کړئ. په همدې توګه، چې له زده کوونکيو غوښتنه کوئ انځورونو ته په کتنه تېره کيسه ورپه زړه کړئ، کيسې ته دوام ورکړئ. هرځل له يوه نوي زده کوونکي څخه پوښتنه کوئ، چې هر زده کوونکی د خبرو وار ترلاسه کړي. که له زده کوونکيو څخه د کيسې ځينې برخې هېرې وي، نو د کيسې هماغه برخه په خپلو الفاظو ورياده کړئ، او ياهماغه برخه له سره ورته ولولئ.

۶. د کيسې په ښه اورېدا، او د کيسې د ډېرې برخې په ياد ساتلو د شاګردانو ستاينه کوئ. هغوی ته ووایاست چې دا کيسه به په دې نيږدې ورځو کې يوځل بيا هم سره ولولئ او بحث به وربانديې وکړئ.

۷. د اخيري فعاليت په توګه هر زده کوونکي ته کتاب وسپارئ. له زده کوونکو وغواړئ چې کتاب ته ځير شي او رسامۍ کې ښودل شوي توکي وپېژني او ونوموي. د بېلګې په توګه، د کتاب په لومړيو دريو پاڼو کې به زده کوونکي، غواګانې، کورونه، هلك او د هغه جامه، همداسې ورېځې او وابښه، او وروسته به د کلي خلك او نور ووينې. د نومونې (نوم ايښودلو) فعاليت به زده کوونکيو ته د دې وار ورکړي چې انځور په ځير وګوري (چې ځناور پيدا کړي)، او د مختلفو رسم شويو شيزونو نومونه زده کړي، چې ځينې يې ښايي د هغوی لپاره ناآشنا وي.

له زده کوونکو کتابونه راټول کړئ او تر هغې يې وساتئ چې د ټولګې ټول فعاليتونه پای ته ورسيږي. زده کوونکو ته ووایاست چې د ټولو درسونو د پای ته رسيدو وروسته به دوی ته خپل کتابونه بيرته ورکړل شي.

د مهارت د پرمختیا (انکشاف) اندازه کول د لومړۍ ورځې لپاره: وړاندوینه کول

د پرمختیا درجه ۱ - ۴: دا درجې د خپلو زده کوونکو د انکشاف د تاکلو لپاره د زده کوونکو او ټولګي د انکشاف په چارټ کې چې د دې لارښود په اخر کې درکول شوي دي، استعمال کړئ.

درجه ۱: هغه زده کوونکي چې وړاندوینه نه شي کولای، کله چې د وړاندوینې غوښتنه ترې وشي، اویا داسې وړاندوینې وکړي چې د موجودو معلوماتو سره هیڅ منطقي ارتباط و نه لري.

درجه ۲: هغه زده کوونکي چې د یو منطقي تسلسل په نتیجه کې د موجودو معلوماتو په بنا د وړاندوینې توان لري، او د خپلې وړاندوینې د تقویه کولو لپاره دلیل وړاندې کوي. زده کوونکی شاید او یا شاید هم نه کله چې لولې وړاندوینه په یاد و نه لري او هغه نوي معلومات چې د وړاندوینې پورې ارتباط لري و نه پیژني.

درجه ۳: هغه زده کوونکي چې د یو منطقی تسلسل په نتیجه کې د موجودو معلوماتو په بنا د وړاندوینې توان لري، او د خپلې وړاندوینې د تقویه کولو لپاره دلیل وړاندې کوي، نوي معلومات چې د وړاندوینې پورې ارتباط لري پیژني، او وړاندوینې همهغسې ساتي یا یې عیاروي.

درجه ۴: هغه زده کوونکي چې ډیر ذکي دي او په قصه کې موجود معلومات د وړاندوینې د جوړولو او توضیح لپاره استعمالوي او د وروستیو معلوماتو په وسیله خپله وړاندوینه همهغسې ساتي او یا یې عیاروي.

دوهمه ورځ: د کیسې دوهمه لوستنه

دلته د کیسې د دوهمې لوستنې لپاره ځینې مشورې بیان شوي. دا لړ کړنې باید پرلپسې ۳۰ تر ۴۰ دقیقې وخت ونیسي.

د لوست لپاره تیاری

- د کیسې د لوستلو تمرین له سره تکرار کړئ، چې دا ځل یې په لا اغېزمنه توګه ولوستلای شئ.
- د پنځم ګام د تیارۍ لپاره کولای شئ په پیل کې زده کوونکي په درې کسیزو ډلو ووېشئ، چې ستاسې د لارښوونو پر مهال زده کوونکي وپوهېږي چې له چا سره خبري وکړي. له هغوی غوښتنه وکړئ چې له نیږدې ناستو شاګردانو سره درې کسیزې ډلې جوړې کړي.
- د نهم ګام د تیارۍ لپاره د ځیزونو او ځېرو هغه لست، چې په لومړۍ ورځ مو پیل کړی، چمتو وساتئ.
- که تاسې غواړئ چې «د لوستنې انکشافي لغاتنامې» فعالیت استعمال کړئ، د دې دوهم ځل لوستلو وروسته یې ښه وخت دی. همدا اوس یې ولولئ چې ډاډه شئ چې د دې مراحلو په تعقیب پوه یاست او هغه مواد چې د دې لپاره پکار دي.

د کيسې د دوهمې لوستنې کړنې (فعاليتونه)

۱. کتاب لوړ ونيسئ، او له زده کوونکيو د کيسې د سرليک، ليکوال، او د ليکوال د لاسته راوړنو په اړه پوښتنې وکړئ.

زده کوونکيو ته ووایاست چې بیاهم په بشپړه توجه غوږ ونيسي، ځکه چې، د کيسې له ختمېدا وروسته به بيا هم له هغوی څخه انځورونو ته په کتنې، د کيسې د وريادولو غوښتنه کوئ، او هم به ترې دا پوښتنه کوئ چې د کيسې کومه برخه د هغوی لپاره تر ټولو مهمه وه. هغوی ته ووایاست چې داځل به د هغوی ډېرو داسې ځايونو ته ور پام شي، چې د لومړۍ لوستنې پرمهال يې نه وو ور پام شوی.

۲. د لومړۍ ورځې په څېر، د انځورونو له ښودلو سره يوځای، کيسه سرترپايه ولولئ. کيسه ورو ولولئ چې زده کوونکي کيسه سمه تعقيب کړای شي، او بلې برخې ته د اوښتلو پرمهال د پېښو په اړه د فکر کولو فرصت ولري.

۳. کله چې لوستنه پای ته ورسوئ، بېرته د کتاب لومړنی پاڼې پرانيزئ، او داسې يې ونيسئ، چې زده کوونکي يې انځورونه وليدلای شي. د لاندې پوښتنو مطرح کولو له لارې، له زده کوونکيو غوښتنه وکړئ چې لومړيو انځورونو ته وګوري، او هغه څه ور په زړه کړي چې د کيسې په سر کې واقع شوي وو.

دلته ښودل شوې څېرې څوک دي؟

د کيسې په دې برخه کې څه کېږي؟

۴. بيا وړاندې دوو پاڼو ته ولاړ شئ، او همدغه پوښتنې بيا تکرار کړئ. په همدې طريقه دوام ورکړئ، چې زده کوونکي د هرې پاڼې انځورونو ته په کتلو، زړې پېښې ور په زړه کړي. زده کوونکيو ښايي دا ځل په کيسه کې نور څه موندلي وي، او ښايي د کيسې د پېښو د ور په زړه کولو پر مهال د ويلو لپاره ډېر څه ولري. هر ځل له يوه نوي زده کوونکي څخه پوښتنه کوئ، چې په دې توګه، ډېرو زده کوونکيو ته د خبرو وار ورسېږي. که له زده کوونکيو څخه د کيسې کومه برخه هېره وي، نو د کيسې هماغه برخه په خپلو الفاظو کې ورته ووایاست، او يا هماغه برخه ورته ولولئ.

۵. کله چې مو ټول کتاب په همدې طريقه ولوست، او پر انځورونو، او پېښو مو بحث وکړ، کتاب بند کړئ، او شاګردانو ته ووایاست چې:

په دې کيسه کې ګڼ شمېر په زړه پورې څېرې دي. ځينې يې ښايي داسې څوک در په زړه کړي چې پېژنئ يې، او د کيسې پېښې ښايي داسې پېښې در يادې کړي چې تاسې ته در پېښې شوي دي. تاسې هريوه د کيسې د اورېدنې پر مهال، د يوه جلا شي په اړه فکر کاوه. اوس زه له تاسې څخه غوښتنه کوم چې د لاندې پوښتنو په اړه فکر وکړئ:

د کيسې کومه برخه ستاسې لپاره تر ټولو مهمه وه؟

دغې برخې ستاسې لپاره ولې ځانګړې اهميت درلود ؟

د ځواب په اړه يوه شېبه فکر وکړئ، او بيا به زه له تاسې وغواړم چې خپل ځوابونه لومړی خپل يوه ملګري ته ووایاست. بيا به زه له يو څو کسانو وغواړم چې ټول ټولګي ته ووايي چې څه ورته تر ټولو مهم برېښېدل.

د دې پوښتنې ځوابونه به مختلف وي. زده کوونکي به بېلابېل ځوابونه ورکړي، ځکه چې هره کيسه ګڼې مهمې برخې درلودلای شي، او اورېدونکي به، د وګړيو په توګه، د تر ټولو مهمې برخې په اړه مختلف نظريات ولري. د بېلګې په ډول، ځينې زده کوونکي به فکر کوي چې د هلک لخوا د هندوانې د "ځناور" په توګه پېژندل تر ټولو مهمه برخه وه ځکه هغوی له هلک سره پدې حالت کې وپېژندل. نور به فکر کوي چې کله هلک کليوالو ته د هندوانې کرل وښودل او همداسې نور هغه مهم وو. په دې کې غلط ځواب نشته. د شاګردانو انتخاب د هغوی د نظرياتو پر سر د بحث په اندازه مهم نه دی.

۶. زده کوونکيو ته د فکر کولو لپاره يوه يا دوه دقيقې وخت ورکړئ، او بيا يې په دري کسيزه ډلو ووېشئ، چې له يو بل سره د کيسې د تر ټولو مهمې برخې په اړه خبرې وکړي. ښايي تاسې د شاګردانو په منځ کې وګرځئ راوګرځئ، او د هغوی خپل منځي خبرې اترې واورئ. تاسې د هغوی نظرياتو ته د ځواب ويلو اړتيا نه لرئ، يوائې سر خوځول مو کافي دي.

۷. بيا، له څو تنو زده کوونکيو څخه وغواړئ چې ټول ټولګي ته د هغه څه په اړه خبري وکړي چې د دوی لپاره په کيسه کې تر ټولو مهم برېښي. هغوی دې ته وهڅوئ چې يو د بل خبرې په غور واوري، ترڅو معلومه کړي چې د کيسې څومره بېلابېلې برخې مهمې ګڼل کېږي.

۸. د زده کوونکيو ستاينه وکړئ (شاباسی ورته ووایاست) چې ښه غوږ يې نيولی وو، د کيسې ډېرې برخې يې ور په زړه شوې او د مهمو برخو په اړه يې ښه فکر وکړ. هغوی ته ووایاست، چې تاسې به په نېږدې راتلونکي کې بياهم کيسه په ګډه سره ولولئ، او بحث به پرې وکړئ.

۹. له ټولګيوالو غوښتنه وکړئ چې د کيسې د څيزونو او څېرو د نومونو هغه لست ته نور الفاظ او نومونه ور زيات کړي چې په لومړۍ ورځ مو پيل کړي وو.

د مهارت د انکشاف اندازه کول د دويمې ورځې لپاره: تکرار او نتيجه ګيري

د پرمختيا درجه ۱ - ۴: دا درجې د خپلو زده کوونکو د انکشاف د تاکلو لپاره د زده کوونکو او ټولګي د انکشاف په چارټ کې چې د دې لارښود په اخر کې درکول شوې دي، استعمال کړئ.

درجه ۱: هغه زده کوونکي چې د قصې ډيرې برخې يې نه وي په ياد او د نتيجه ګيرۍ لپاره ښه دلايل نه شي ويلی، د قصې اصلي برخې يې بل قسم تعبير کړي وي، او ان د ښوونکي په ملاتړ هم خپلې نتيجه ګيرۍ ته دلايل نه شي وړاندې کولای.

درجه ۲: هغه زده کوونکي چې د قصې يو څه برخې يې په ياد وي او کولای شي چې څه ساده نتيجه ګيرۍ وکړي، کيدای شي يو څه ګډه وډه يا مبهمه وي يا کيدای شي يو څه د متن د منطقي ملاتړ (حمايې) څخه لرې وي.

درجه ۳: هغه زده کوونکي چې قصه يې په ياد وي او کولای شي چې ساده نتيجه ګيري وکړي، او د هغې لپاره کافي دلايل هم وړاندي کړي، خو يو څه عمومي وي.
درجه ۴: هغه زده کوونکي چې قصه يې زده وي او موضوع ته نږدې نتيجه ګيري وکړي، کيدای شي څه مشکلات ولري. موثر دلايل وړاندي کړي او هميشه د موضوع په باره کې مشخص وي.

د لوستنيزو او وينيزو مهارتونو لوړاوی – دوهمه ورځ

زده کوونکو ته د دوهم ځل لپاره د قصې لوستلو ، او ځينې نورو فعاليتونو له اجرا وروسته تاسې به وغواړئ چې قصه د سواد د نورو مهارتونو د جوړولو لپاره وکاروئ. تاسې لاندې درسونه د بل هر څه او يا ګډ له نورو سره د دې هدف لپاره تر سره کولای شئ. تاسې دا فعاليتونه د لوست په مختلفو ورځو کې اجراکولای شئ.

د لوستنې لپاره د الفاظو د زېرمې پراختيا

کله چې زده کوونکو قصه واوريده او بحث يې په وکړ، دوی ممکن دې ته چتو وي چې د قصې ځينې لغاتونه زده کړي او ويې لولي. د دې فعاليتونو هدف دا دی چې له زده کوونکو سره مرسته کوي چې لغاتونه د ځان سره ولولي. د دې فعاليتونو لړۍ (سلسله) د ۳۰- ۴۰ دقيقو پورې دوامدار /پرله پسې وخت نيسي.

د درس لپاره تياری

- په کتاب يو ځل بيا مرور وکړئ او له قصې څخه د زده کوونکو لپاره لړترلږه لس لغاتونه غوره کړئ چې دوی زده کړي کله چې دغه لغاتونه وينې ويې پيژني. يو لست د ځان لپاره وساتئ چې د انتخابېدونکيو لفظونو په نه هېرولو کې درسره مرسته وکړي. (ځکه چې همدغه کړنه به وروسته له نورو کلمو سره هم تر سره کړئ). لومړی د کيسې هغه کلمې وټاکئ چې په رسمونو کې هم راتللای شي. د بېلګې په ډول، لاندې يو څو کلمې ډېرې مناسبې برېښي چې پيل پرې وکړئ:

هلک	کلی	جمعيت	خلک
پټي	ويريدلی	ډېر بد	خطرناک
ځناور	هندوانه		

- هره کلمه پر يوه لوی کارت، يوه کلک کاغذ يا تخته روښانه وليکئ. هره ليکلې کلمه بايد زغرده او لويه وليکئ چې شاګردان يې وليدلای شي.
- که تاسې د لغت کارت فعاليت استعمالوئ (اووم پړاو)، د هر زده کوونکي لپاره د يادداشت کارډ، تار او د ليکلو وسايل ولرئ.
- درسي پلان په ځير وګورئ چې د درس له ګامونو يا پړاوونو سره بلد شئ.

د لفظونو د زېرمې زياتولو فعاليتونه

۱. زده کوونکيو ته ووایاست چې نن به هغوی له لوستل شوې کیسې څخه کلمې زده کړي. هغوی ته ووایاست چې ډاډه یاست هر هلک به نن لږ تر لږه یوه کلمه زده کړي، او ځینې لا ښایي ډېرې کلمې زده کړای شي.

۲. د ***هلک*** کلمه پورته ونیسئ، چې هرڅوک یې ولیدلای شي. کلمه تلفظ کړئ، او له زده کوونکیو غوښتنه وکړئ چې کلمې ته وګوري، او څوځله دغه کلمه له تا سره تکرار کړي. بیا له زده کوونکیو غوښتنه وکړئ چې کلمه په جمله کې وکاروي. دا جمله کېدای شي د کیسې په اړه وي، یا یوه عادي جمله وي چې کلمه پکې سمه کارول شوې وي. مثلاً داسې څه ویلای شئ:

*دا لغت **هلک** دی. تاسې ته به زموږ د کیسې هغه هوښیار هلک په یاد وي. د هلک پر کارولو یوه جمله فکر کړئ، لکه "هلک هوښیار وو ځکه هغه پوه شو چې خلکو پخوا هیڅکله هندوانه نه ده لیدلې" د هلک پر کارولو د بلې جملې باره کې فکر وکړئ چې زموږ له کیسې سره بل څه اړیکه ولري.*

له دوه یا درې زده کوونکو پوښتنه وکړئ په هغه جمله چې فکر کوي ویې وايي. وروسته لغت په دیوال وځړوئ او یا زده کوونکي تا ووایاست چې ستاسې په څنګ کې ودرېږي او لغت جګ ونیسې چې ټول زده کوونکي یې ولیدلای شي.

۳. د **کلی** کلمه داسې پورته ونیسئ چې ټول یې ولیدلای شي. کلمه په زوره تلفظ کړئ او له هلکانو غوښتنه وکړئ چې کلمې ته وګوري او څوځله یې درسره ولولي. بیا له زده کوونکیو غوښتنه وکړئ چې کلمه په جمله کې وکاروي. دا جمله ښایي د کیسې په اړه وي، یا همداسې یوه عادي جمله وي چې د نوم لفظ پکې کارول شوی وي. د ساري په توګه، داسې څه ویلای شئ:

*دا ټکی **کلی** دی. ستاسې یادېږي چې هلک په کلي کې اوسېده او بل کلي ته ولاړ؟ د کلي پر کارولو یوه جمله فکر کړئ. لکه "د نوي کلي نه لږ بهر لوی شین پټی وو".*

بیا هم دوه یا درې هلکان راوغواړئ چې خپله جمله ووايي. بیا دوهمه کلمه په دیوال سرېښ کړئ یا یو بل زده کوونکی لومړي ته څېرمه ودروئ او کلمه په لاس کې ورکړئ، چې ټول یې ولیدلای شي. دواړو کلمو ته بېله اشاره وکړئ او له زده کوونکیو غوښتنه وکړئ چې درسره تکرار یې کړي.

۴. همدا کړنه پر ټولو لسو کلمو تکرار کړئ. هر ځل یوه کلمه ووایاست، او له زده کوونکیو غوښتنه کوئ چې درسره یې ووايي. له دوو یا دریو زده کوونکیو غوښتنه کوئ چې کلمه په جملو کې وکاروي. او ورپسې یې له تېرو

کلیمو سره په لیکه ږدئ. هرځل چې نوې کلمه پر خپل ځای ږدئ، (پر دېوال، یا د زده کوونکیو په لیکه کې د یوه زده کوونکي په لاس کې)؛ ټولو کلمو ته اشاره کوئ او له زده کوونکیو غوښتنه کوئ چې درسره تکرار یې کړي.

۵. کله چې ټولې کلمې وړاندې شي، بیا یې سره ګډې وډې کړئ، او له زده کوونکیو غوښتنه وکړئ چې ستاسې له اشارې سره یوځای یې، یوه یوه، درسره تکرار یې کړي. مثلاً، که کلمې پر دېوال سرېښ وي، نو ښکته پورته یې کړئ، چې مختلفو ځایونو ته ولاړې شي. که زده کوونکي په لیکه کې ولاړ او کلمې یې په لاسونو کې وي، نو له هغوی غوښتنه وکړئ چې ځایونه بدل را بدل کړي.

۶. پر زده کوونکیو د څو ورځو لپاره د کلمې د ویلو، او جمله کې کارولو تمرین وکړئ تر هغو چې هره کلمه ستاسې له اشارې سره سمه وپېژني.

۷. هره زده کوونکي ته لس کارتونه (یا د پرېړ کاغذ لس ټوټې) ورکړئ، او غوښتنه ځنې وکړئ چې لس واړه کلمې پر لسو کارتونو په دقت کاپي کړي. هغوی ته ووایاست چې کارت په یوه خوندي ځای کې وساتي، او هره ورځ دې یې یو یا دوه ځلې د لوستلو تمرین وکړي. د دې کارتونو لپاره غوره حجم ۳ په ۵ انچه (یا ۸ په ۱۲ سانتي متره) دی.

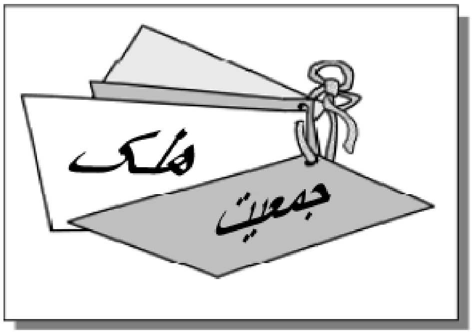

۸. کله چې زده کوونکي خپله د کلمو ټولګه انتخاب کړي، له کیسې څخه لس نورې کلمې انتخاب او پورته ګامونه (۱ تر ۷ پورې) تکرار کړئ.

۹. له زده کوونکیو غوښتنه وکړئ چې وروستي لس کارتونه خپلې لومړۍ جوړې کړې مجموعې ته ور زیات کړي، او ټولې شل کلمې له ځان سره تکرار کړي.

۱۰. دې طریقې ته تر هغو دوام ورکړئ چې زده کوونکي د کتاب ټولې یا زیاتې کلمې زده کړي.

تاسې کولای شئ له زده کوونکیو سره د هرې کلمې د کارت په کونج کې د سوري په جوړولو او د یوه تار په وسیله د کارتونو په بندولو کې مرسته وکړئ چې د نورو کلمو ور زیاتول اسانه شي.

کله چې زده کوونکي زیاتو کارتونو ته اړتیا ولري، نو غوښتنه ترې وکړئ چې ځینې کلمې په فقرو یا جملو کې سره ترتیب کړي چې ولوستل شي. دا یوه ښه صنفي کړنه ده چې زده کوونکي یې په فردي توګه، یا له بل ملګري سره ترسره کولای شي. کله چې یې کلمې په فقرو یا جملو کې ترتیب کړې، بیا کولای شي هغه د لیکلو د تمرین په موخه د کاغذ یوې ټوټې ته کاپي کړي (که څوک د لیکلو تمرین ته اړتیا لري). که چېرته زده کوونکي د جملو یا فقرو جوړولو پر مهال، په خپلو کارتونو کې ټولې د اړتیا وړ کلمې ونه لري، نو کولای شئ هغو ته ځینې کلمې ورکړئ. دغه نوې کلمې په کارتونو ولیکئ او هغوی ته یې وسپارئ چې د خپلو کارتونو په مجموعه کې یې کښېږدي.

زده کوونکیو ته مشوره ورکړئ چې خپل کارتونه له ځان سره کورته یوسي، چې خپلو کورنیو ته یې ولولي، یا په خپله محله کې داسې نورو وګړیو ته چې لوستل نشي کولای. دغه راز زده کوونکي کولای شي خپلو کورنیو ته یې ور وښیي چې څرنګه ځانګړې کلمې په فقرو او جملو کې د لیکلو او لوستلو لپاره تنظیمولای شي.

زده کوونکو ته ور په ياد کړئ چې خپل د لغاتونو کارډونه بيرته ټولګي ته راوړي، ځکه هغوي وروسته په نورو کړنو (فعاليتونو) کې هغه استعمالولای شي.

د مهارت د انکشاف اندازه کول د دويمې ورځې لپاره: په لغاتونو کې انکشاف

درجه ۱: هغه زده کوونکي چې هغه لغاتونه نه پيژني، کوم چې ورته درس ورکړل شوي دي، هغوی په کوم عبارت يا جمله کې نه شي استعمالولای او هغه ليکلای هم نه شي.

درجه ۲: هغه زده کوونکي چې هغه لغاتونه پيژني، کوم چې ورته درس ورکړل شوي دي، هغوی په کوم عبارت يا جمله کې شي استعمالولای او هغه د ښوونکي په مرسته ليکلای هم شي.

درجه ۳: هغه زده کوونکي چې هغه لغاتونه پيژني، کوم چې ورته درس ورکړل شوي دي، هغوی په کوم عبارت يا جمله کې شي استعمالولای او ځينې يې مستقلاً ليکلای هم شي.

درجه ۴: هغه زده کوونکي چې هغه لغاتونه پيژني، کوم چې ورته درس ورکړل شوي دي، هغوی په کوم عبارت يا جمله کې شي استعمالولای او کولای شي هغوي واضحاً وليکي.

دريمه ورځ: د کيسې دريمه لوستنه

لاندې د کيسې د دريمې لوستنې په اړه ځينې مشورې بيان شوي. دغه لړ کړنې بايد پرلپسې ۳۰ تر ۴۰ دقيقې وخت ونيسي.

د درس لپاره تياری

- ښه به وي چې يوځل بيا د کيسې د لوستنې تمرين اجراء کړئ.
- په کيسه کې د وقفې ځايونه وټاکئ، چې له زده کوونکيو څخه د راتلونکيو پېښو په اړه پوښتنې وکړئ؛ (دوهم ګام ته مراجعه وکړئ).
- د دريم ګام د تياري لپاره، د درس په پيل کې زده کوونکي په درې کسيزه ډلو ووېشئ، تر څو هغوی وپوهيږي چې د لارښوونو پر مهال له چا سره خبرې وکړي.
- د اووم ګام د تياري لپاره، د ځېرو او ځيزونو هغه لست چې په لومړۍ ورځ مو پيل کړی و، چمتو وساتئ.
- که تاسې د «لوست نمونه په لغاتونو کې» فعاليت استعمالول غواړئ، نو زده کوونکي بايد خپل د لغتونو کارډونه ټولګي ته راوړي، او د هغوی لپاره د يادداشت نور کارډونه هم ولرئ که ضرورت ورته وي چې نور لغاتونه هم ورزيات کړي.

د دريمې لوستنې کړنې

۱. کتاب لوړ ونيسئ، او زده کوونکيو ته ووایاست چې تاسې به په دريم ځل هم هماغه کيسه لولئ، خو دا ځل به د وقفو په دوران کې له شاګردانو څخه د کتاب د راتلونکې پاڼې د پېښو په اړه پوښتنه کوئ.

۲. د کيسې په مختلفو برخو کې، د کتاب تر پاڼې اړولو وړاندې، لاندې پوښتنه مطرح کوئ، او له زده کوونکيو غوښتنه کوئ چې که ځواب ورکول غواړي نو لاس دې پورته کړي:

په راتلونکې پاڼه کې به څه پېښ شي؟

له دې پوښتنې مطرح کولو ستاسې مقصد دا دی چې وپوهېږئ چې آيا د کيسې پېښې د زده کوونکيو په ياد پاتې دي، او کنه. هر ځل له يوه بېل زده کوونکي څخه د ځواب غوښتنه کوئ، او له نورو زده کوونکيو غوښتنه وکړئ چې د ځواب ورکوونکي خبرو ته سم غوږ ونيسي. کله چې يو کس ځواب ورکړي، له نورو غوښتنه وکړئ چې که له ځواب سره موافق وي، لاسونه دې پورته کړي. دا کار زده کوونکي هڅوي ترڅو ستا او نورو زده کوونکيو خبرو ته غوږ کيږدي. دغه راز به وپوهېږئ چې ټولګی تر کومه بريده له کيسې سره آشنا شوی، او د کيسې د پېښو تسلسل يې په ذهن کې پاتې دی. د زده کوونکيو ځواب چې هرڅه وي، تاسې بايد وواياست چې:

د پاڼې تر اړولو مخکې، له زده کوونکيو پوښتنه وکړئ چې: په راتلونکې پاڼه کې به څه پېښېږي؟

راځئ ګورو چې وړاندې همداسې پېښېږي او که نه!

بيا وړاندې دوو پاڼو ته ولاړ شئ، او متن يې ولولئ.

د ځينو زده کوونکيو به کيسه ښه په ياد وي، او سم ځواب به ورکړای شي. ځينې نور به داسې نه وي. که د زده کوونکيو کوم ځای هېر وي، او ناسم ځواب ورکړي نو ورته وواياست چې:

که مو اوس څه په ياد نه وي، هيڅ پروا نه کوي.
خو دا ځل سم غوږ ونيسئ، چې له کيسې سره ښه بلد شئ!

۳. کله چې د کتاب لوستنه پای ته ورسوئ، زده کوونکيو ته ووايي چې ته غواړې وپوهېږې چې آيا دوی د انځورونو له کتلو پرته کيسه را په زړه کولای شي او کنه. يو زده کوونکی ځواب ته راوبولئ، او له نورو غوښتنه وکړئ، چې که له ځواب سره موافق وي، نو لاسونه دې پورته کړي.

که ځواب ناسم وي، له يوه بل زده کوونکي غوښتنه وکړئ چې ووايي د کيسې په پيل کې څه پېښ شوي وو. يوځل بيا له نورو زده کوونکيو غوښتنه وکړئ چې د موافقت په صورت کې، لاسونه پورته کړي.

که يې ځواب سم وي، نو زده کوونکيو ته ووايي چې که د کيسې د راتلونکي پېښې په اړه معلومات لري، لاسونه دې پورته کړي. يوځل بيا يو زده کوونکی ځواب ته را وبولئ، او له نورو زده کوونکيو غوښتنه وکړئ چې که موافق وي، لاسونه دې پورته کړي.

همدې کار ته ادامه ورکړئ، ترڅو زده کوونکي، د کيسې پېښې په ترتيب سره ذهن ته وسپاري.

۴. کله چې د کيسې پر انځورونو او پېښو له غړېدا سره يوځای، کيسه پای ته ورسوئ، کتاب بند کړئ، او له زده کوونکيو بيا غوښتنه وکړئ چې له خپل سيال ملګري سره لاندې پوښتنو ته د خپلو ځوابونو په اړه خبرې وکړي:

د کيسې کومه برخه تا ته تر ټولو مهمه وه؟
دا برخه ستا لپاره ولې تر ټولو مهمه وه ؟

زده کوونکيو ته يادونه وکړئ چې هغوی کولای شي د تر ټولو مهم شي په اړه نوی نظر ولري، او يا هم کولای شي، هماغه زوړ نظر، چې په تېرو بحثونو کې يې بيان کړی و، بيا تکرار او تاييد کړي. زده کوونکيو ته ۳ تر ۴ دقيقې وخت ورکړئ چې په درې کسيزه يا دوه کسيزو ډلو کې پر خپلو نظرياتو خبرې اترې وکړي.

۵. بيا يو ځو زده کوونکي را وبولئ، چې ټول ټولګي ته د هغه څه په اړه خبرې وکړي چې د هغوی لپاره تر تر ټولو ډېر مهم دي. هڅه وکړئ چې هغه شاګردان را ونه بولئ چې تېر ځل يې هم ځواب ورکړی، تر ځو ټولو ته وار ورسېږي. هغوی دې ته وهڅوئ چې يو بل ته غوږ ونيسي، ترڅو وپوهېږي چې د کيسې څومره ډېرې برخې مهمې ګڼل کېدای شي.

۶. په ښې غوږ اېښودنې، د کيسې په ښې يادونې، او د تر ټولو مهم شي په اړه په فکر کولو خپل زده کوونکي وستايئ. يادونه وکړئ چې تاسې به په نيږدې ورځو کې يوځل بيا هم د همدې کيسې په اړه خبرې او بحث وکړئ او له همدې کيسې به د نورو زده کړو لپاره د اساس په توګه کار واخلئ.

۷. له زده کوونکيو غوښتنه وکړئ چې د کتاب انځورونو ته وګوري، او د لومړۍ او دوهمې ورځې ترتيب شوي لست ته د نويو ځيزونو او ځېرو نومونه ور اضافه کړي.

۸. په دريمه ورځ له لاندې پوښتنو څخه يوه يا زياته تر بحث لاندې ونيسئ چې زده کوونکي د کيسې د معناګانو په اړه لا ژور فکر ته وهڅوئ. زده کوونکي ښايي دې پوښتنو ته مختلف ځوابونه ولري، چې ټول يې بايد سم وګڼل شي. د پوښتنې هدف يوازې او يوازې دا دی چې زده کوونکي په خپله ځاني طريقه د کيسې په وړاندې غبرګون ښودلو ته راوبلل شي.

د کلي خلک له هندوانې ويريدل ځکه نه پوهيدل چې څه شی دی. آيا تاسې له څه ويريدلي ياست ځکه نه پوهيږئ چې څه شی دی؟

هغه څه وو؟ آيا ويره مو له منځه ولاړه؟ څرنګه مو دا کار وکړ؟

آيا هغه هوښيار هلک ويريدلی وو؟ ولې وو ولې نه وو؟

څرنګه پوهيږئ چې يو څوک ويريدلی دی؟

آيا ويره ښه شی دی يا ستونزه ده؟ ولې داسې فکر کوئ؟

آيا يو شخص نور خلک ويرولی شي؟

آيا ځان له ويرې ساتلی شو؟ څرنګه؟

آيا داسې څه شته چې رښتيا هم خطرناک وي؟ هغه څه دي؟ څه بايد وکړئ چې له دی شيانو خوندي پاتې شو؟

آيا تاسې پر يو چا خندلي دي ځکه فکر مو کاوه هغه کم عقله دی خو وروسته پوه شوئ چې هغه ستاسې پر کار پوه نه شو؟ بيا څه وشول، هغه شخص سره مو مرسته وکړه؟ هو که نه او ولې؟

که څوک هر څه ومني آيا هغه رښتيا کېږي؟

آيا فکر کوئ يو شخص توپير راوستی شي؟ راوستی شي که نه او ولې؟

هغه څه دي چې تاسې يې کولای شئ او هغه توپير راوستی شي؟

د مهارت د انکشاف اندازه کول د دريمې ورځې لپاره: په قصه کې د کليدي نظرونو منعکسول
درجه ۱: هغه زده کوونکي چې ان د ښوونکي په مرسته هم نه شي کولای چې د قصي کومه برخه په ياد ولري، او يا د قصي کومه اساسي برخه سره ونښلوي.
درجه ۲: هغه زده کوونکي چې قصه يې په ياد وي او قصه يو څه منعکس کړای شي، خو اساسي نظرونه سره نښلولی نه شي او يا په پوهيدای نه شي.
درجه ۳: د زده کوونکې قصه ښه په ياد وي او هغه څه يې چې په قصه کې لوستي وي د خپل ژوند له پيښو سره يو په يو مرتبط کړي، خو پرته له کوم خاص شباهتي ارتباط يا خيال څخه (لکه خلک ويريدلي وو او زده کوونکي وايي چې هغوی هم يو ځل ويريدلي وو) .
درجه ۴: د زده کوونکې قصه ښه په ياد وي او هغه په پوره تفصيل د خپل ژوند له يو څه سره شباهتي ارتباط ورکولای شي. (لکه، زده کوونکی وايي، چې هغې هم د کيسې هلک په څېر له خپل يو ملګري سره د يو نااشنا شي په پېژندلو مرسته وکړه.)

د لوستنيزو او وينيزو مهارتونو لوړاوی – درېيمه ورځ

کله چې تاسې په درې ورځو کې زده کوونکو ته د قصې لوستل پای ته ورسول، او ځينې نورې کړنې مو تر سره کړې، تاسې ښايي لوست ته د سواد د نورو مهارتونو د جوړونې لپاره ادامه ورکړئ.

تاسې کېدای شي د لغاتونو د انکشاف کړنې مرور او د دوهمې ورځې لغاتونه ور زيات کړئ او زده کوونکي بايد د لغاتونو په کارډونو کې نور لغاتونه ورزيات کړي.

وروسته لاندې کړنې (فعاليتونه) د زده کړې د لغاتونو د بيلګو لپاره تر سره کړئ:

په کلمو کې د توريو د شکلونو لوستنه

همداسې چې زده کوونکي د لوستنې لپاره د کلمو زېرمه جوړوي (هغه ډول کلمې چې دوی يې چاپي يا ليکلي شکلونه پېژندلي)، هغوی کولای شي زده کړې کلمې په کلمو کې د حروفو او صوتي اشکالو د زده کولو لپاره وکاروي. په کلمو کې د غږيزو اشکالو او حروفو د زده کړې غوره لاره د کلمو ډل بندي يا پر ټوليو وېشنه ده. لاندې د دې کار يوه طريقه بيان شوې:

درسي پلان- دریمه ورځ

۱. زده کوونکیو ته ووایاست چې هغوی چې څومره زیاته اندازه کلمې زده کولای شي، په همغې اندازه به په کلمو کې د غږونو او تلفظي بڼو د اورېدلو او لیدلو وړتیا ولري. د خپل غرض د روښانولو لپاره له خپل درس څخه درې کلمې انتخاب کړئ. له دغو دریو کلمو څخه دوه باید هم-قافیه وي(یعنې وروستی غږ یې یوډول وي)، او دریېم یې باید مختلف پای-غږ یا قافیه ولري. دا درې کلمې په داسې ځای کې کښېږدئ چې ټول زده کوونکي یې ولیدلای شي. داسې ووایاست:

دغو دریو کلمو ته وګورئ. له ماسره یې تکرار کړئ. (له هلکانو غوښتنه وکړئ چې کلمې په یوه غږ درسره تکرار کړي.) *دوه کلمې هم قافیه دي او په پای کې یې یو ډول غږ دی. هغه دوه کلمې کومې دي؟*

۲. کله چې زده کوونکي هم قافیه کلمې سمې په نښه کړي، یوه بله درې حرفیزه مجموعه ور وښایاست چې د یوې قافیه یې مختلفه وي. بیا غوښتنه ورڅخه وکړئ چې کلمو ته غوږ ونیسي، او هم قافیې کلمې په نښه کړي.

۳. کله چې زده کوونکي د هم-قافیه کلمو په معنا وپوهېدل، له هغوی غوښتنه وکړئ چې خپل ځاني کارتونه د قافیې پر اساس ترتیب کړي. (هره مجموعه هم قافیه کلمې باید یوه ځانګړې بستې ته ولاړه شي). ښایي زده کوونکي د مجموعې هرې کلمې ته هم-قافیه الفاظ پیدا نه کړای شي، خو دا به ډېره غوره لاره وي چې په خپله د کلمو پر مجموعه تېر شي، هره کلمه له ځان سره تکرار کړي، او معلومه یې کړي چې که له کومې بلې کلمې سره هم قافیه وي.

کله چې زده کوونکي د غږ پر اساس د کلمو ترتیبول زده کړي، بیا نو کولای شي چې د نورو ځانګړنو پر اساس هم د کلمو ترتیبول زده کړي. د مثال په توګه، هغوی کولای شي د پیل د غږ، یا د سېلابونو د شمېر پر اساس یې ترتیب کړي. کېدای شي ځینې نور شکلونه هم پکې را پیدا کړای شي.

زده کوونکیو ته مشوره ورکړئ چې خپل د کلمو کارتونه کورونو ته یوسي، او د کورنۍ غړیو ته یې وروښیي چې څرنګه کلمې د مختلفو ځانګړنو پر اساس ترتیب کړای شي. (قافیه، د پیل غږ او نور).

د مهارت د انکشاف اندازه کول د دریمې ورځې لپاره: لغت پانګه او د لغت بېلګې

درجه ۱: زده کوونکي چې هغه لغاتونه نه پیژني، کوم چې ورته درس ورکړل شوی دی، هغوی په کوم عبارت کې نه شي استعمالولای او په قافیه او د لغاتونو په نورو بیلګو هم نه پوهیږي.

درجه ۲: هغه زده کوونکي چې هغه لغاتونه پیژني، کوم چې ورته درس ورکړل شوی دی، هغوی په کوم عبارت کې استعمالولای شي، او کولای شي چې د ښوونکي په مرسته د لغاتونو بیلګې وړاندې کړي.

درجه ۳: هغه زده کوونکي چې هغه لغاتونه پیژني، کوم چې ورته درس ورکړل شوی دی، هغوی په کوم عبارت کې استعمالولای شي، او مستقلاً کولای شي لغاتونه په قافیه ای بیلګو کې منظم کړي.

درجه ۴: هغه زده کوونکي چې هغه لغاتونه پیژني، کوم چې ورته درس ورکړل شوی دی، هغوی په کوم عبارت کې استعمالولای شي، او پوهیږي او د څو لغاتونو د بیلګو په اړه فکر کوي.

ځلورمه، پنځمه او شپږمه ورځ

د ځلورمې، پنځمې، او شپږمې ورځې لپاره له لاندې دوو برخو "نورې صنفي کړنې" او "د لوستنيزو او ليکنيزو مهارتونو جوړونه" څخه د کيسې اړوندې کړنې انتخاب کړئ. هغه کړنې غوره کړئ چې ستاسې په نظر ستاسې د زده کوونکيو لپاره ډېرې مناسبې بريښي. که ستاسې زده کوونکي مختلف مهارتونه او خوښې لري، نو کولای شئ پر ځينو زده کوونکيو يو ډول او پر ځينو نورو بل ډول کړنې ترسره کړئ.

نورې صنفي کړنې

د وروستيو دريو درسونو له پای ته رسونې وروسته له صنف سره ځينې داسې کړنې عملي کړئ چې له زده کوونکيو سره د "*هوښيار هلک او خطرناک ځناور*" د کيسې په ژوره پوهه کې مرسته وکړئ او د هغوی د ليک لوست مهارتونه غښتلي کړي. د دې برخې کړنې د همدې غرض لپاره کارولای شئ. ځينې دغه کړنې د ټولو عمرونو د ماشومانو لپاره مناسبې دي. ځينې نورې يې د داسې ماشومانو لپاره دي چې له وړاندې په اسانۍ سره ليک لوست کولای شي. کله مو هم چې فکر وکړ، د ماشومانو لپاره د دې کړنو تکرار په زړه پورې دی، کولای شئ تر يوه زيات ځله يې تکرار کړئ.

کښنه(رسم) او نکل کول

زده کوونکي کولای شي، د"*هوښيار هلک او خطرناک ځناور*" په اړه خپله پوهه د کيسې د صحنو په رسمولو، او تاسې او يو بل ته د کيسې په بيانولو سره غښتلې کړي. هر زده کوونکی به مختلف هنري قابليتونه ولري، دا فعاليت به هر زده کوونکی د هغوی د هنري قابليتونو په نظر کې نيولو پرته، د قصې په بياويلو کې په ټوليز او انفرادي شکل کې ورګډ کړي. د دې کړنې اندازه کولو ته ضرورت نشته. د داسې کولو لپاره ځينې ګټور ګامونه لاندې بيان شوي.

۱. زده کوونکي په دوه کسيزه ډلو ووېشئ. (که د ټولګي د شاګردانو شمېر طاق وي، نو يوه درې کسيزه ډله پکې جوړه کړئ.)

۲. کتاب داسې پورته ونيسئ چې زده کوونکي يې پوښ وليدلای شي او ووايئ:

د هوښيار هلک او خطرناک ځناور کيسې باره کې فکر وکړئ. له قصې څخه يوه صحنه د رسمولو لپاره غوره کړئ. کومه صحنه به تاسې رسم کړئ؟ په هغې صحنه کې فکر وکړئ، او داسې يې ځانته مجسمه کړئ چې پوه شئ څه شی مو بايد په انځور کې شامل وي. يقيني کړئ چې انځور مو تفصيلي دی، او ډېر څه بيانوي.

۳. له زده کوونکيو غوښتنه وکړئ چې خپلو سيالو (نورو زده کوونکيو) ته د هغې صحنې په اړه چې رسمول يې غواړي، او هغه څيزونه چې په انځور کې يې شاملول غواړي، معلومات ورکړي. د رسمونو په اړه خبرې اترې به هغوی تشويق کړي چې د خپلو رسمونو سمه پلانجوړونه وکړي، او د هغه څه په اړه ښه فکر وکړي، چې په انځور کې يې شاملول غواړي.

۴. زده کوونکیو ته پاڼې او د رسم وسایل، لکه پنسل، یا رنګې ور ووېشئ، او زده کوونکیو ته وواياست چې رسمول پیل کړي. تاسې کولای شئ د هغوی په منځ کې وګرځئ راوګرځئ او له هغو څخه د هغوی د رسمونو او د هغو د انتخاب د لاملونو په اړه پوښتنې وکړئ. تاسې باید هلکان دې ته وهڅوئ چې یو بل ته د کیسې او خپلو رسمونو په اړه وغږېږي.

۵. کله چې زده کوونکي خپل رسمونه خلاص کړي، لاندې یوه یا زیاتې کړنې ترسره کړئ:

- ټول رسمونه د ټولګي پر دېوال سرېښ کړئ. درې یا څلور زده کوونکي په وار وار ولاړ کړئ چې خپلو رسمونو ته په اشاره یې ټولګیوالو ته تشریح کړي چې رسم یې څه شی څرګندوي. راتلونکې څو ورځې، هره ورځ درې یا څلور نور هلکان د همدې کار لپاره راولاړوئ، تر هغو چې ټول هلکان د خپلو رسمونو په اړه ټولګیوالو ته وغږېږي.
- ټول رسمونه راټول کړئ. یوڅو یې انتخاب کړئ، چې د کیسې مهمې صحنې بیانوي؛ یو یا دوه د کیسې له پیل څخه، یو یا دوه، د کیسې له مینځه، او یو یا دوه د کیسې له پایه. دغه ټاکلي رسمونه په بې ترتیبه توګه پر دېوال سرېښ کړئ، او له زده کوونکیو غوښتنه وکړئ چې صحیح ترتیب یې معلوم کړي. د زده کوونکیو په خوښه او فرمایش رسمونو ته حرکت ورکړئ، ترهغو چې ټول راضي او قانع شي چې انځورونه په سم ترتیب اېښودل شوي دي. په راتلونکیو څو ورځو کې د رسمونو له اصلي مجموعې څخه د رسمونو یوه بله مجموعه انتخاب کړئ، او بیاهم له زده کوونکیو غوښتنه وکړئ چې سم ترتیب یې معلوم او تعیین کړي.
- ټول رسمونه رایوځای کړئ. د کیسې د ترتیب مطابق یې ترتیب کړئ او سره ویې تړئ، چې صنفي کتاب ورڅخه جوړ شي. که انځورونه زیات وي نو کولای شئ تر یوه زیات بنډلونه یا کتابونه جوړ کړئ. کتاب په ټولګي کې وساتئ او له زده کوونکیو غوښتنه وکړئ چې د همدې کتاب په مرسته، په رسمونو کې د بیان شویو صحنو په اړه د خبرو له لارې په وړو ګروپونو کې او یا د ټول صنف په وړاندې کیسه له سره تکرار کړي.

د کیسې په اړه لیکل

که چېرته ستاسې زده کوونکي سم لیکل کولای شي، نو هغوی کولای شي د کیسې په اړه خپله پوهه د کیسې په اړه د لیکنو له لارې نوره هم پراخه کړي. لاندې ځینې لیکنیزې کړنې دي چې ستاسې زده کوونکي یې باید ترسره کړای شي. که فکر کوئ چې زده کوونکیو ته مو په زړه پورې ده، نو تر یوې زیاتې لیکنیزې کړنې وکاروئ.

۱. د کیسې لنډیز ولیکئ، خو یوازې د مهمو پېښو یادونه وکړئ. (له شاګردانو غوښتنه وکړئ چې دغه لنډیز د ټاکلي شمېر لفظونو په کارولو سره ولیکي، د مثال په توګه، چې تر پنځوسو کلمو زیات نه وي، یا تر ۲۵ کلمو زیات نه وي. د کلمو د شمېر محدودول دغه کړنه نوره هم ګرانوي.)

۲. په کیسه کې د خپلې خوښې څېره وټاکئ. په لیکنه کې دغه څېره تشریح کړئ او دا هم بیان کړئ چې دا څېره ولې ستاسې خوښه ده.

۳. آیا د دې کیسې کومه ځېره یا کړنه ستاسې د ژوند کومه ځېره یا کړنه در یادوي؟ بیا دا ولیکئ چې څرنګه ستاسې ژوند او دا کیسه یوه بلې ته ورته دي.

۴. داسې فکر وکړئ چې دا کیسه تکمله او منطقي تسلسل لري یعنې، یوه بله کیسه چې د دې کیسې په پای کې پیلېږي. دا چې په دې بله کیسه کې به څه پېښېږي، او پای به څه وي، په دې اړه لیکنه وکړئ. داسې ووایاست چې:

د کیسې په پای کې، هلک کلیوالو ته د هندوانو کرل وښودل. لدې وروسته به دې هلک ته او د هندوانې کلي خلکو ته څه پېښ شي؟

د مهارت د انکشاف اندازه کول: د قصې په اړه لیکل

درجه ۱: زده کوونکی نه شي کولای چې دا څرګند کړي چې د قصې د پېښو، احساساتو او افکارو په اړه د څه لیکلو قابلیت لري.

درجه ۲: زده کوونکی کولای شي چې دا څرګند کړي چې د قصې د کرکټرونو د پېښو، احساساتو او افکارو په اړه د یو څه لیکلو قابلیت لري. د لیکل شوو حالاتو د ممکنه لاس ته راوړنو وړاندوینې لپاره د ښوونکي مرستې ته اړتیا وي.

درجه ۳: زده کوونکی د قصې د کرکټرونو د پېښو، احساساتو او افکارو په اړه لیکلی شي او د لیکل شوو حالاتو د ممکنه لاس ته راوړنو ضروري جزئیات تشریح کولای شي.

درجه ۴: هغه زده کوونکي چې هغه لغاتونه پیژني، کوم چې ورته درس ورکړل شوی دی، هغوی په کوم عبارت کې استعمالولای شي، او پوهېږي او د څو لغاتونو د بیلګو په اړه فکر کوي.

په لوړ غږ د کیسې لوستنه

که مو زده کوونکي لوستل کولای شي، او کیسه یې څوځله اورېدلې وي، له هغوی غوښتنه وکړئ چې له ځان سره د کیسې د لوستلو تمرین وکړي. دا به غوره وي چې هغوی په لومړي سر کې دوه دوه کار وکړي او کیسه له لاندې طریقو په یوه طریقه ولولي:

۱. زده کوونکي کیسه په وار ولولي. یو زده کوونکی یو مخ لولي؛ او بل مخ، او همداسې دوام ورکوي ترڅو کیسه پای ته ورسېږي.

۲. زده کوونکي کیسه په ګډه او په یوه غږ لولي.

۳. هر زده کوونکی کیسه په وار، له سره تر پایه لولي.

په بیا بیا تمرین سره به، ګڼ زده کوونکي د کیسې اسانه او روانه لوستنه زده کړي، او
ځینې به یې ښایي ټول ټولګي ته د کیسې له فردي او یوځایي لوستلو خوند واخلي.

د مهارت د انکشاف اندازه کول: په لوړ غږ د قصې لوستل

درجه ۱: زده کوونکی نه شي کولای چې ان د ښوونکي په مرسته قصه ولولي او یا د قصې کوم لغت یې په یاد وي.

درجه ۲: زده کوونکی کولای شي چې قصه ولولي خو روانه یې نه شي لوستلای. داسې معلومېږي زده کوونکی چې څه لولي په هغو ښه نه پوهیږي. معلومېږي چې هغه یې میخانیکي زده کړي وي.

درجه ۳: زده کوونکی قصه په احساساتو سره بیانولای شي، او معلومېږي هغه لغتونه چې لولي په پوهیږي.

درجه ۴: زده کوونکی په خورا ښه ډول قصه بیانولای شي، د قصې لوستلو کې رواني یې بې سارې ده، او داسې ښکاري چې قصه راژوندۍ شوې وي.

په ځانګړې ادا د کیسې لوستنه

په ځانګړې ادا د کیسې د لوستنې معنا، کتاب ته له کتنې پرته په خپلو الفاظو د کیسې ژبنۍ لوستنه ده په بله وینا د «قصه ویونکي» په صفت په لاندې طریقو کولای شئ له زده کوونکیو سره د کیسې لوستنې د زده کړې په برخه کې مرسته وکړئ.

۱. د کیسې لومړۍ او وروستۍ جمله ولیکئ. دا جملې پر تخته ولیکئ، او یا یې پر یوه پاڼه ولیکئ او پر دېوال یې سرېښ کړئ، چې زده کوونکي یې ووینې:

پخوا زمانه کې یو هوښیار هلک وو چې په یوه کلي کې اوسیده.

دا هر څه هغه وخت پېښ شول کله چې هوښیار هلک هیڅ ونه ویریده، ځکه ډېرو کم عقلو خلک یو څه ته خطرناک ویل ځکه چې پخوا یې نه وو لیدلی.

۲. زده کوونکیو ته ووایاست چې تاسې غواړئ هغوی دې کیسه په خپلو الفاظو سرترپایه ولولي، خو هغوی باید هغه لومړۍ او دوهمه جمله ونه لیکي چې تاسې لیکلي.

۳. له زده کوونکیو غوښتنه وکړئ چې په فردي توګه، یا له ملګري یا ډلې سره په ګډه، د کیسې پېښې له سره په زړه کړي، او یو له بل سره په خپلو الفاظو د کیسې په راجوړولو کې مرسته وکړي. که اړتیا ولري، نو زده کوونکیو ته اجازه ورکړئ چې بېرته کیسې ته مراجعه وکړي، یا زده کوونکیو ته مشوره ورکړئ چې یو لړ داسې انځورونه جوړې کړي چې د کیسې د اصلي صحنو د په ورپادولو کې ورسره مرسته وکړي.

۴. د کیسې د مشق او تمرین لپاره زده کوونکي په وړو ګروپونو ووېشئ. کله چې په ګروپونو کې سره کېښېني، نو باید په نوبت سره کیسه په خپلو لفظونو کې بیان کړي، او نور غړي ورته غوږ ونیسي. (د ګروپي کار له لارې به څو کسه زده کوونکي په یوه وخت کې د ټولګي په کار کې برخه اخلي). په وړو ګروپونو کې غوږ اېښودونکي باید په توجه غوږ ونیسي، او که د کیسه کوونکي څه له یاده وځي، نو ور په یاد یې کړي. هر هلک باید له ټولګي د باندې، د کیسې تر تمرین وړاندې په صنف کې دوه یا درې ځله د هغې تمرین وکړي. دغه تمرین ښایي دوه یا درې اونۍ وخت ونیسي.

۵. کله چې زده کوونکي داسې احساس کړي چې نور چمتو دي، نو له هغوی څخه یو څو خپل خوښي (رضاکار) را وبولئ چې د ښوونځي یوه بل ټولګي ته کیسه وکړي. (د بل صنف په وړاندې د کیسې په ځانګړې ادا لوستل به یو ښه ساتېرۍ او د شاباسي وړ وي!). اړینه نه ده چې هر هلک دې کیسه ولولي. ځینې هلکان ښایي شرمناک وي، چې په هغه صورت کې باید د ټولګي په مخ کې کیسه کولو ته اړ نه ایستل شي.

د مهارت د انکشاف اندازه کول: د قصې بیا ویل لکه د قصه ویونکي په څیر

درجه ۱: زده کوونکی نه شي کولای چې ان د ښوونکي په مرسته قصه ووایي.

درجه ۲: زده کوونکی کولای شي چې د قصې اساسي ټکي بیان کړي خو بې نظمه او بې جوړښته وي، او کله کله یې ژبه هم بندېږي. معلومېږي چې هغه یې میخانیکي زده کړي وي.

درجه ۳: زده کوونکی قصه بیانولای شي، د قصې ټول عناصر په وضاحت ویلای شي. قصه ویل یې مناسب دي او لغاتونه یې تخلیقي دي.

درجه ۴: زده کوونکی په خورا ښه ژبه قصه بیانولای شي. خبرې کوونکی کیدای شي په طنزیه، احساساتی، تخیلي او یا خوښي باندي قصه بیا ووایي.

د ننداري (تمثیل) په بڼه د کیسې وړاندې کول

زده کوونکي کولای شي د خپل ټولګي، یا د کوم بل ټولګي په مخ کې د کیسې د نارسمي تمثیل له لارې د کیسې په اړه خپله پوهه غښتلې کړي، او کیسه په خپل تعبیر خلکو ته وړاندې کړي.

زده کوونکي د تمثیل لپاره ځانګړیو جامو یا وسایلو ته اړتیا نه لري. هغوی دې یوازې د کیسې د څېرو ویناوې ووایي، او د صحنو د تمثیل په ترڅ کې دې له حرکاتو او اشارو کاروا‌خلي، یا کولای شي ځینې ساده وسایل هم وکاروي. تاسې باید د تمثیلي پارچې د دایرکټر یا لارښود په توګه، هغوی ته لارښوونې او مشورې ورکړئ، خو له یو یا دوه ځله تمرین وروسته به هغوی خپله وغواړي چې کیسه بیا بیا تکرار کړي، او له هرځل تکرار سره به زده کوونکي نور هم تکړه کېږي. لاندې د تمثیلي پارچې په بڼه د کیسې د پیلولو ځینې لارې چارې بیانېږي:

۱. زده کوونکیو ته ووایاست چې دا ځل به هغوی کیسه د تمثیلي پارچې په بڼه وړاندې کوي. هغوی ته یې روښانه کړئ چې ځینې زده کوونکي به تمثیلګران، او ځینې نور به یې نندارچیان وي، او هر وګړی به دواړه کرداره ترسره کړي.

۲. وروسته، په یوه ستنه کې د کیسې ټولې څېرې پر یوه تخته یا په یوه لویه پاڼې په یوه لست کې ولیکئ، داسې چې ټول یې ولیدلای شي:

هلک	د هلک مور
کلیوال	سړی

پر يوې يوې څېرې تېر شئ، او د هغې د کردار د تمثيل لپاره د هلکانو له منځه خپل خوښي (رضاکار) ممثل راوبولئ. داسې وواياست "*زموږ په تمثيلي پارچه کې هلك د رول تمثيلولو لپاره څوك حاضر دی؟*" يو خپل-خوښي انتخاب کړئ، او نوم يې د څېرې له نوم سره جوخت وليکئ. دې کار ته تر هغو دوام ورکړئ چې د هرې برخې د تمثيل لپاره زده کوونکی پيدا کړئ. ممثلينو ته وواياست چې هر ممثل به خپله برخه په خپله راجوړوي. د دې معنا دا ده چې هغوی دې د کتاب خبرې اترې نه کاروي، بلکې خپل الفاظ دې ورته جوړ کړي.

۳. هغوی ته وواياست چې تاسې به دغه تمثيل څو ځله په صنف کې تکرار کړئ، او هر هلك به د تمثيل فرصت ترلاسه کړي. هغوی ته وواياست، هر هغه زده کوونکی چې په تمثيل کې برخه نه اخلي، د اورېدونکي په حيث هماغه اندازه مهم کردار ترسره کوي. څرګنده يې کړئ چې تاسې به د تمثيلي پارچې د ډايرکټر يا لارښود دنده ترسره کوئ او هغوی ته به د تمثيل د ښه او غوره پرمختګ لپاره مشورې او لارښوونې کوئ، خو هغوی بايد کيسه په خپل تعبير تمثيل کړي. يعني هغوی بايد د هرې صحنې په تمثيل کې خپل ځاني الفاظ، اشارې، او حرکتونه وکاروي.

۴. د کيسې د بېلابېلو صحنو د تمثيل لپاره د خونې په منځ کې ساحه تعيين کړئ (د هلك خپل کلی، هغه کلی چې دې ترې ليدنه کوله، او پټي) او بيا له اورېدونکيو غوښتنه وکړئ چې د تمثيل ځای ته مخامخ کښېني. هغوی د صحنې له اړتيا سره سم کښېنوئ. هغه زده کوونکي چې په صحنه کې نه دي، د صحنې يوه لوري ته يې ودروئ، تر هغو چې وار يې را ورسېږي. ممثلان صحنې ته راوبولئ، او هغوی ته مخه ورکړئ چې صحنه په خپله راجوړه کړي. کله چې زده کوونکي نه پوهېږي چې څه ووايي، نو کولای شئ يوه کومکي جمله ورته وواياست، خو هيله ده چې هغوی به ژر وپوهېږي او سمه دنده به ترسره کړي.

۵. د تمثيلي پارچې په پای کې له ممثلانو غوښتنه وکړئ چې له ټولو ټولګيوالو سره د پارچې د تمثيل په اړه په بحث او تبصرو کې برخه واخلي. هغوی د لاندې پوښتنو ځوابونې ته راوبولئ:

ممثلانو کوم رول ډېر ښه تمثيل کړ؟

د ممثلانو راتلونکې ډله د تمثيل د لا ښه کولو لپاره څه کولای شي؟

اورېدونکيو کوم رول ښه ترسره کړ؟

ممثلان د راتلونکې تمثيلي پارچې د لا ښه کولو لپاره څه کولای شي؟

۶. ډېری هلکان د کيسې د تمثيل د وار په ترلاسه کولو ډېر خوشحالېږي، او خوند ورکوي. هرځل چې نوې ډله ممثلان راځي، وېناوې به په مختلف انداز وړاندې کوي، بېلې نښې او بېل ډول حرکات به ترسره کوي ... د هغوی کړنې به له کيسې څخه د هغوی د ځاني تعبير استازيتوب کوي، او څرنګه چې هره کيسه په يوه بېله بڼه تعبيرېدای شي، نو د کردار او تمثيل بېلبنت او توپير هم بايد وستايل شي، او يادونه يې وشي.

د مهارت د انکشاف اندازه کول: د ننداريې (تمثيل) په بڼه د کيسې وړاندې کول

درجه ۱: زده کوونکی د تمثيل پر وخت ډيرې ورو او بې خوځښته خبرې کوي، او د کرکتر غږ نه باسي، که ښوونکي ورسره مرسته هم کوي.

درجه ۲: د زده کوونکي خبرې اوريدل کيږي خو د کرکتر له غږ سره سمون نه خوري. بيان په کې نه وي موجود. تمثيل يې ژوندی نه وي.

درجه ۳: زده کوونکی يو څه واضح خبرې کوي، د کرکتر غږ استعمالوي، اوريدل کيږي او د پوهيدو وړ وي. بيان او تجسم تخيلي او د نوښت درلودونکی دی.

درجه ۴: زده کوونکی د خورا ښې ژبې د استعمال او د کرکتر رول ډير ښه ادا کوي، په طنزيه، احساساتی، تخيلي اويا خوښۍ باندې ادا له کبله بيخې د اصل په څير ښکاري.

له کورنۍ سره د کيسې شريکول

کله چې هلکان ټولې "نورې کړنې" بشپړې کړي، او د خپلې زده کړې په اړه ډاډه شي، نو سلا ورکړئ چې خپلې هڅې له کورنيو سره شريکې کړي. لاندې په دې اړه ځينې سپارښتنې وړاندې شوي:

۱. **رسامي او کيسه کول**: له زده کوونکيو غوښتنه وکړئ چې خپل رسمونه کورته يوسي. هغوی ته سپارښتنه وکړئ چې د کيسې لنډيز ترتيب کړي، او بيا هغه څه شرح کړي چې په انځور کې رسم شوې ده.

۲. **د کيسې په اړه ليکل**: کله چې زده کوونکي د کيسې په اړه ليکل بشپړ کړي، نو هغه دې کورونو ته يوسي، او خپلو کورنيو ته دې يې په لوړ غږ ولولي.

۳. **په ځانګړې ادا او وزم کيسه کول**: کله چې زده کوونکي ډاډه شول چې کيسه په روانۍ سره نورو ته بيانولای شي، او ډاډه شول چې په ځانګړې ادا او وزم يې هم لوستلای شي، نو غوښتنه ورڅخه وکړئ چې د خپلې کورنۍ غړيو ته يې واوروي.

۴. **د کيسې تمثيل**: که يوشمېر زده کوونکي يوځای سره اوسېږي، هغوی ته سپارښتنه وکړئ چې له ښوونځي بهر سره راټول شي، او د خپلو کورنيو په وړاندې تمثيلي ننداره ترسره کړي او يا که ممکنه وي، د کورنيو غړي ښوونځي ته را وبولي، او په ښوونځي کې ورته تمثيلي ننداره وړاندې کړي.

له کورونو د کيسو راټولول

کله چې د *هوښيار هلک او خطرناک ځناور* کيسه د دې لاربښود د به اساس په ټولګي تدريس کوئ، ستاسې زده کوونکي د دې فرصت لري چې له خپلو کورنيو څخه فولکلوري کيسې راټولې کړي.

۱. زده کوونکو ته ووایاست چې د هغوی کورنۍ غړي ممکن د دوی درس ته ورته نور ډېر شيان کولای شي، او تاسې غواړئ چې دوی د خپلو کورنيو غړيو په ځانګړي ډول د والدينو، نيکونو، نياګانو، ترېندو، ماماګانو يا ترونو او نورو مشرانو دا مهارتونه چې په کوچنيوالي کې يې زده کړي دي، له هغوی څخه پر پوښتلو معلوم کړي. داسې يو څه ووایاست:

په کيسه کې، يو کليوال له هلک پوښتي، "نبه، نو هندوانه څرنګه لاسته راوړو؟" او هلک يې هغوی ته ښايي او ورسره ګام په ګام يې لاربښوونه هم کوي. تاسې ټول په خپله کورنۍ يا ګاونډ کې داسې څوک پېژنئ چې نه يوازې د هندوانو پر کرلو، بلکې د نورو بېلابېلو شيانو چې موږ يې خورو، اخلو يا ډاليو په توګه ورکوو، پر لاسته راوړلو پوهيږي. راځئ چې ويې لټوو آيا داسې يو څو خلک پيدا کولای شو چې موږ ته داسې څه وښايي چې په وړوکوالي کې يا د ژوند په کومه بله برخه کې يې زده کړي وي.

دا ستاسې دنده ده: په کورنۍ يا په ګاونډ کې له خلکو د هغه څه په باره کې وپوښتئ چې دوی يې کولای يا جوړولای شي. له هغوی وپوښتئ چې تاسې ته هغه جوړ کړي او ورسره د هغې د جوړولو طريقه هم ګام په ګام دروښايي. څومره ښه چې يې ليکلای شئ ويې ليکئ، يا يې ښه په ياد وساتئ چې بيا يې ووایاست، او هغه کيسې له ځان سره ټولګي ته راوړئ.

۲. زده کوونکو ته اونۍ يا دوه ورکړئ تر څو له خلکو سره وغږيږي او وګوري چې د کورنۍ غړو يې کيسې زده دي يا نه. کله چې زده کوونکي کيسې راوړي نو تاسې ورسره ځيني دا فعاليتونه کولای شئ:

- له زده کوونکو وغواړئ چې د کيسو رسمونه رسم کړي، په ټولګي کې د رسمونو باره کې وغږيږي او بيا يې له ځان سره کور ته يوسي او هغوی ته چې کيسه يې ورته کړې ده، وښايي.
- له زده کوونکو وغواړئ چې کيسه په خپلو ټکو وليکي او ورڅخه ساده کتابونه جوړ کړي او هغوی ته چې دوی ته يې کيسه کړې ده ورکړي. (د ساده کتاب د جوړولو په اړه د لاربښوونو لپاره راتلونکې پاڼه وګورئ.)
- ځيني مشران ټولګي ته راوبولئ او ورڅخه هيله وکړئ چې له ټول ټولګي سره خپلې کيسې شريکې کړي.

دا پانه د نوټ کولو له پاره ده

کولای شئ دا چارټونه بیا جوړ کړئ او د خپلو زده کوونکو د مهارتونو د انکشاف، چې تاسې يې په ټولګي کې درس ورکوئ د مسیر د ټاکلو لپاره استعمال کړئ. د هرې ورځې د فعالیت په پای کې د مهارت د سطحې د توضیح لپاره لطفاً د مهارت د انکشاف د اندازه کولو چارټ ته مراجعه وکړئ.

<u>هوښیار هلک او خطرناک ځناور د قصې لپاره د زده کوونکو د پرمختګ ارزونه</u>

د زده کوونکي نوم:____

د تسلط سطح

زده شوي مهارتونه	۱	۲	۳	۴
لومړۍ ورځ: وړاندوینه کول				
دوهمه ورځ: تکرار او نتیجه ګیري				
دوهمه ورځ: د لغاتونو په لوستلو کې انکشاف				
دریمه ورځ: په قصه کې د کلیدي نظرونو منعکسول				
دریمه ورځ: لغت پانګه او د لغت بېلګې				
په ټولګي کې پرمختللې کړنې (۴مه، ۵مه او ۶مه ورځ)				
د قصې په اړه لیکل				
په لوړ غږ د قصې لوستل				
د قصې بیا ویل لکه د قصه ویونکي په څیر (اجرا)				
د ننداري (تمثیل) په بڼه د کیسې وړاندې کول				

<u>هوښیار هلک او خطرناک ځناور د قصې لپاره د زده کوونکو د پرمختګ ارزونه</u>

د زده کوونکي نوم:____

د تسلط سطح

زده شوي مهارتونه	۱	۲	۳	۴
لومړۍ ورځ: وړاندوینه کول				
دوهمه ورځ: تکرار او نتیجه ګیري				
دوهمه ورځ: د لغاتونو په لوستلو کې انکشاف				
دریمه ورځ: په قصه کې د کلیدي نظرونو منعکسول				
دریمه ورځ: لغت پانګه او د لغت بېلګې				
په ټولګي کې پرمختللې کړنې (۴مه، ۵مه او ۶مه ورځ)				
د قصې په اړه لیکل				
په لوړ غږ د قصې لوستل				
د قصې بیا ویل لکه د قصه ویونکي په څیر (اجرا)				
د ننداري (تمثیل) په بڼه د کیسې وړاندې کول				

د ساده کتاب جوړولو لاربنوونې

د کاغذ څو ټوټې، ټولې یوځای، په نیمی کې کت کړئ.

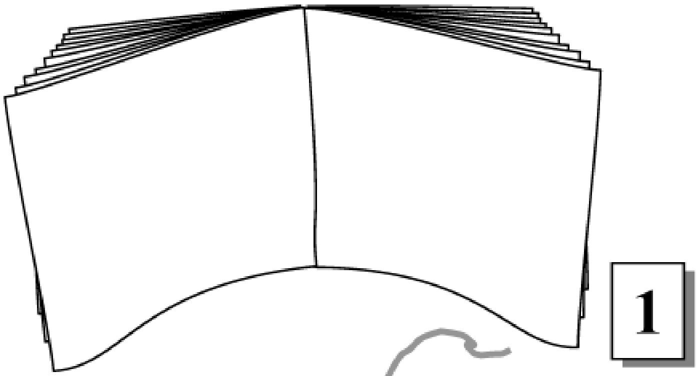

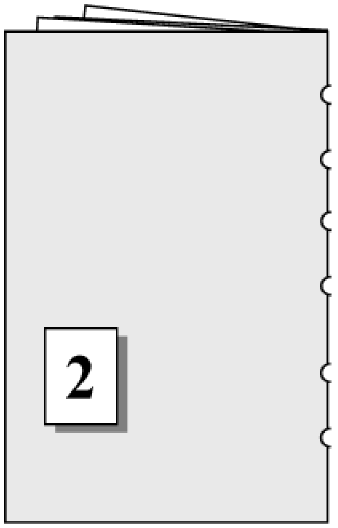

د کاغذ د کت کړیو څوکو په اوږدو کې سوري جوړ کړئ. (دغه سوري باید پر ټولو پاڼو پر یوه ځای وي). د دې کار لپاره له سوري کوونکي، قیچي یا چاقو څخه کار واخلئ، که دا ممکن نه وي نو د یوځای کیدلو لپاره په لاندې ډول عمل وکوئ

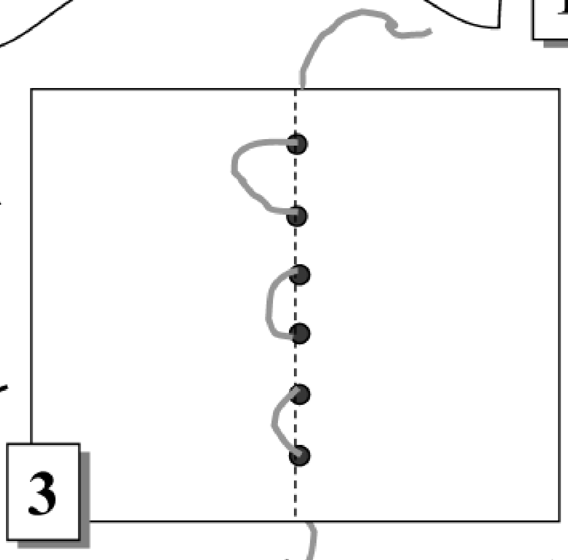

ټولې پاڼې پرانیزئ، او یقیني کړئ چې ټول سوري پر یوه لیکه برابر دي. له شا لوري په سوریو کې تېروبېر تار ورپېئ او ټولې پاڼې سره وګنډئ.

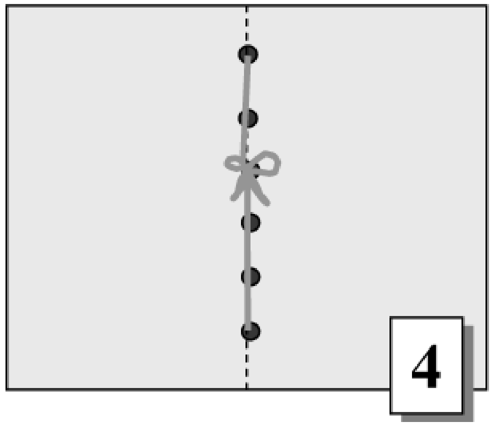

د تار سرونه ښه کش کړئ او کلک یې وتړئ.

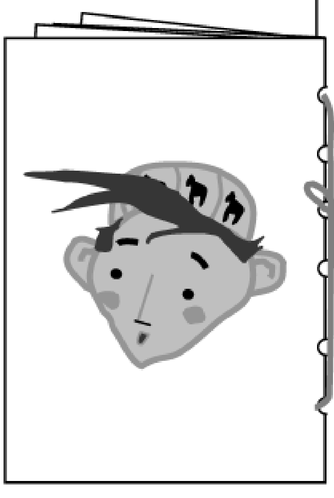

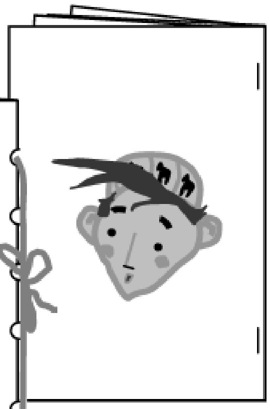

د سټپلر په وسیله د یو ځای کولو نمونه

د یوځای کیدلو بدیلې لارې:

سټیپلر: له لومړي پړاو وروسته، پاڼې د کتاب په څیر کات کړئ، کات شوې څنډې دوه درې ځایه سټیپلر کړئ.

سریښ: په کات شوو څنډو سریش ووهئ، پاڼې سره نږدې کړئ. ځان ډاډه کړئ، مخکې له دې چې زده کوونکي په کتابونو کار پیل کړي، سریښ بیخي وچ شوي وي.

ګنډل: د پاڼو د ګنډلو لپاره له یوې قوي ستنې او تار څخه کار واخلئ او کات شوې څنډې وګنډئ. (ستنې په خوندي ځای کې کېږدئ چې څوک په ځان خوږ نه کړي.)

تاسې او ستاسې زده کوونکي کیدای شي د کتاب د یوځای کیدلو لپاره له دې هم ښې لارې پیدا کړئ.

کولای شئ دا چارټ د خپلو ټولو زده کوونکو د مهارتونو د انکشاف، چې تاسې یې په ټولګي کې درس ورکوئ د مسیر د ټاکلو لپاره استعمال کړئ. د هرې ورځې د فعالیت په پای کې د مهارت د سطحې د توضیح لپاره لطفاً د مهارت د انکشاف د اندازه کولو چارټ ته مراجعه وکړئ.

<u>د ټولګي د پرمختګ ارزونه</u>

ښوونکی ______________________ د ټولګي شمېره/پېژندنه ________________________

نېټه:_________________

د هوپو د کتاب عنوان: ***هوښیار هلک او خطرناک ځناور***

دا______________________ د هوپو کتاب ما د زده کوونکو سره استعمال کړی دی.

په ټولګي کې د زده کوونکو شمیر:_____________________

د هر زده کوونکي د تسلط سطح*

درس ورکړل شوي مهارتونه	۱	۲	۳	۴
لومړۍ ورځ: وړاندوینه کول				
دوهمه ورځ: تکرار او نتیجه ګیري				
دوهمه ورځ: د لغاتونو په لوستلو کې انکشاف				
دریمه ورځ: په قصه کې د کلیدي نظرونو منعکسول				
دریمه ورځ: لغت پانګه او د لغت بېلګې				
په ټولګي کې پرمختللې کړنې (۴مه، ۵مه او ۶مه ورځ):				
د قصې په اړه لیکل				
په لوړ غږ د قصې لوستل				
د قصې بیا ویل لکه د قصه ویونکي په څیر (اجرا)				
د ننداري (تمثیل) په بنه د کیسې وړاندې کول				

* هرې سطح ته رسیدونکي ټول زده کوونکي وشمیرۍ

دا پانه د نوټ کولو له پاره ده

دا پانه د نوټ کولو له پاره ده

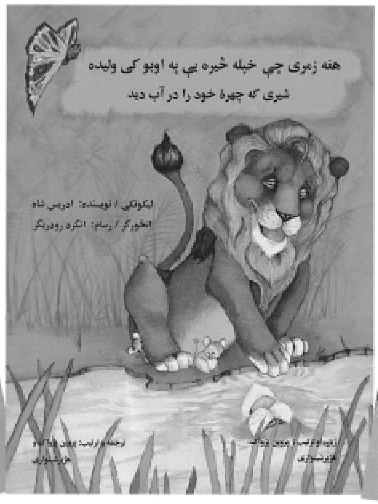

د ادریس شاه له لورې لرغونې ویل شوې افغاني کیسې
هره یوه د ښوونکې د لارښود او د ټولګي د ګټې اخستنې له پاره

لومړی کتاب: د بزګر ښځه

دوهم کتاب: هغه زمری چې خپله څېره یې په اوبو کې ولیده

دریم کتاب: مسخره چرګ

څلورم کتاب: هوښیار هلک او خطرناک ځناور

پنځم کتاب: زړه ښځه او ګوربت

شپږم کتاب: بې نومې هلک

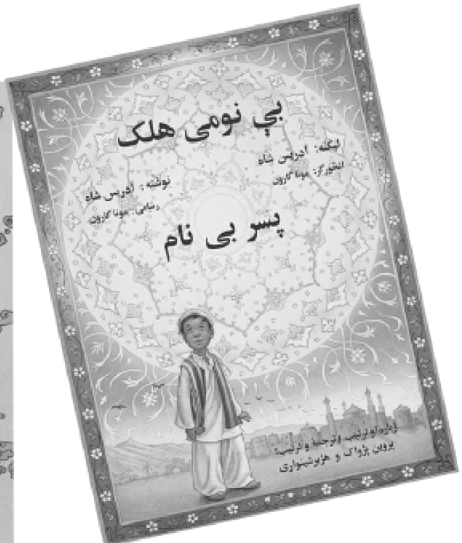

د افغان ښوونکي لاربښود کې دا فعالیتونه شامل دي:

د افغان ولسي ښوونیزو قصو لوستل

په لوړ غږ لوستلو فعالیتونو داسې ډیزاین شوي دي چې په دې ځیزونو کې ښوالی راولي:

تقریري ژبه د پوښتنو او بحث له لارې

د لوړې سطحې فکر کولو مهارت د ورته والي د فکر رامنځ ته کولو په شمول

د قصې سیالي د تکرار له لارې

د قصې خپلول، د زده کړې عرضه چې ډیر دوام کوي

ټولنیز-احساساتي انکشاف

قصې ته ځواب

لوستل، لیکل، غوږ نیول، خبرې کول

هغه فعالیتونو چې د دې ستراتیژیو او مهارتونو لپاره ډیزاین شوي دي:

شخصي ځواب د بحث په شمول

رسمول او بیاویل

د لوستلو او لیکولو د مهارت جوړول

د لغاتونو په لوستلو کې انکشاف

د لغاتونو د نمونو پیژندنه

د پوهې او درک مهارت

د فکر کولو مهارت د ورته والي د فکر د وړتیا د رامنځ ته کولو په شمول

د اندازه کولو چارټ

چې په انفرادي ډول د زده کوونکي او ټولګي پرمختګ ارزیابي او وټاکلای شئ

د کور/ټولګي تر منځ د تفاهم رامنځ ته کول

ماشومان د هوپو قصې له کورنیو او ټولنې سره شریکوي

ماشومان له کورنۍ او ټولنې څخه قصې راټولوي

د هوپو کتابونو او ښوونکو لاربښود په اړه د ډیرو معلوماتو لپاره لطفاً تماس ونیسئ:

ختیځ بیارغونې موسسه (کور)

P.O. Box No. 5704, Kabul

تلیفون شمیرې:,0093(0)700265826

0799321334, 0752004466

یا موږ ته بریښنالیک راواستوئ: hoopoebooks@aol.com

HOOPOE BOOKS

kor.pubs@yahoo.com